

Valeria Koch

A gyermekkor üveggolyója

Rég elgurult már
a gyermekkor üveggolyója
s benne egy kislány
szőke eszmélése

a tóban nyugszik
sok éve sápad
dobog még a magva
bár nem süti a Nap

Rég eltörött már
a gyermekkor üveggolyója
s benne a kislány
kék szeme sötét ég

behavazva nyugszik
az öröklétben
elveszett ösvény
lelkek homokján

(1978)

Levél a világ nagy öreg uraihoz

szeretnék még élni
gyerekeket szülni

májusban táncolni
virágot locsolni

és nem szétesni
szépen öregedni

magas kort megérni
mint Önök

(1985)

Szomorú keringő

hát a szerelemnek is vége

színes virágágyások
szótalán hervadása

bármerre nézel csak
agyagot láthatsz
bármerre fülelsz csak
mák kotyog gubóban
ideje imádkoznod ma éjjel

vetkőzz le
húzódj be

az élet fut tovább

(1984)

Ember Mária fordításai

Szerelem a kávéházban

A ragadozó
belép a terembe
gyakorlott léptekkel indul
az asztal felé
helyet foglal, kávé rendel
tejszínnel
tekintete falánk
tekintete vad
megérkezik a kis dáma
kezét a ragadozó megnyalja
kávé rendel neki
tejszínnel
a dáma végigsimít bundáján
s nevet
miként mindig, ha
elvézik.

(1986)

Szenvedély ellenállhatatlanul

Szeress a tengerben
szeress a homokban
szeress a holdfénynél
bozótos vadonban

Szeress engem még jobban
szeress engem szaporán
szeress engem könyörtelen
akár a folyami ár

Szeress engem holtomban
szeress engem betegen
szeress engem ínségben
hálám nélkül kedvesem

(1992)

Ki vagy

Buddha?
Jahve?
Allah?
Jézus?
Világszellem?
Akarat?
Egy vagy?
Vagy a mindenség?

Semmit sem tudok rólad
csak azt hogy hiányzol nekem.

(1992)

Érdi Gabriella fordításai

Elégia

Apám, mondd: szörnyű volt az út a túlsó partra?
Jött a Sötét Angyal, vajon, hogy átkísérjen,
vagy ezt is egyedül kellett már megtenned,
csak kórtermi csempék bámultak hidegen?

Apám, milyen sivár
ez a virágcsodákkal elborított sírod,
melynek alázattal adtad át a tested,
mert csődöt mondott itt a tudomány
s megmenteni még a szeretet sem tudott –

Meg-meglebben előttem kérő arcod.

Mondd, könnyebb ott neked most, bátor szenvedőnek?
Szárnyakat kapva jársz tisztáson, mezőkben
nyíló virágok közt, eltévedt agronómus?
Léted folyama
homokba fúl az űrben.
Felhő lettél, könnyek, eresz csordulása.
Mindenben ott vagy
szerény darabja Te a mindenségnek – elhangolva mássá.

(1981)

Ember Mária fordítása

KÖNIG RÓBERT RAJZA

Kalász Márton
 Metszetek, haláltánchoz

(Lothei erdő)

König Róbertnek

Vissza épségben lehetett
 jutni éjjel, a Hámorból – s ahonnan lopakodva
 el-ellapoztunk: meghalni. Illat, bűvösség,
 csak bölcs sértett léte vonva át számításokat.
 Itt már e lét – addigi létük? Odatúl ma lothei erdő –
 fölülről, másképp kavargott. Szellem-fény, révén kíséreték.
 Ezt se úgy mondtuk. Bár *se tét* –
 hívjuk úgy: kénynek – mind e föltett hiánnyal is szolgálhatatlanul
 sérthet. Több eszme: hol voltunk formátlan ércnek,
 mint akik formákon hárítanak. Lothei erdő –
 ha kiolvasnák: kedv felől, így közelebb,
 kábultan a kiürült hámorban, ahol, sejlik – hajdan ha érc: már
 férc se. Formánk túrt hűvösség, lelkületük elvéthet; eszmény –
 mely világból. Hírrel még hű, töprengjek itt én; vajjon (ép
 nyomra) „Lothénk szép erdején”.

(Románc)

*„Ein gutter Venezianer tantz”
 H. Newsidler, 1540*

A festők nem tudják, mi a sötétség.
 A színekbe másutt szerelmesek – amint most közvetít
 bennük, e derűs ármánynál: szálalt tavaszi kék ég, ülni vágyó
 ősz végi, sajjó tenger. Nem tudom
 átmenteni. Bármint fontolna rólunk –
 lám, hangban hánykolódó, parti falhoz még sarcoltan kocódó
 lélek... Itt volt nemrég e derűs kék szem,
 imént még: mindannak mélyébe kelletnék átplagizálni.
 Majd fátylas festő volnál, ha egyáltalán
 olyasvalaki: foglalj, zárj életet egybe –
 foglalj a magadét. A költők nem tudják, ma e sötétség.
 Ne tudnák, s túl enyhítenék.
 Cséveként – ott halkul előttem; fönt kéklő szempár
 átkelő ég, kelni *salk* vitorla. Alkalmas, bólint helyben –
 köd s óceán.

Erika Áts

Nekrológ

in memoriam Valeria Koch

Az óceánnak
egy orchideát
kusza olvasmányaim dzsungeléből
Cochlioda purissima
a szavak tengeri habléányának
apáca-dacos szívós
virágszerűségének
játékból adott neve
oly bátran
merült alá újból

Teréz Anya

görnyedtél görnyeteg
hogy fölmosd
a világ szégyenét
mely büzzével minden
reggel megcsapta orrodát

hogy mennyire nagy szükségünk van rád
a szeretetedre
a bátorságodra
de a ravaszságodra is
akárhányszor újra nekiveselkedünk

Jelentés

A cigánypurdé Robika
munkanélküli szülők ötödik gyermeke
a döggútról szerzett hús
fogyasztásába halt bele.

Lobogó lángok és jajszavak komor árnyakat festenek.

A polgármester a képernyőn
etnikai okokra visszavezethető,
deviáns étkezési szokásokról kesereg.

Vajda Károly fordításai

Utolsó nap a Balatonon

a nap
oly izzó, oly vörös
akárha a holnap el se jönne már,
a tó halovány
fejem öledben pihen
hosszú hajam
kézfejed köré tekerted
miként egy sebkötést.
harcos görcsbe rándult kezedből lassan
fájdalom
szivárog halántékomba,
lüktet
hosszú, rövid
rövid, hosszú
nehéz trocheusok dübörögnek a part felé,
s harc nélkül, jambikus lágysággal el-elcsörgedeznek a homokban.

Érdi Gabriella fordítása

Virágvasárnap Koszovóban

Bepakolva, pici csacsi,
 sírva vándorolni,
 hátam mögött hosszú sor,
 kicsik s nagyok mindenhol,
 koffér, párnák, batyuk, bála,
 kordéval vagy huppsz, a vállra,
 gyerek s öreg,
 nagy a tömeg,
 – kecskével vagy tyúkkal,
 én a húgommal –,
 hol húz, hol tol
 az anyukám,
 imádkozik a nagymamám.
 Szörnyű hideg fújja hajam,
 a sírás nem segít rajtam,
 csak a lépéseket tartsam,
 a lépést, el innen tova,
 el innen, ami a haza,
 menni kell.
 Rekettyésben a farkasok
 mi értelme, hogy bandukolok,
 nincs segítség, menni kell,
 lépek árkon-bokron át
 le hagyom a nagymamát,
 botlok, mászok mindenhol,
 körülöttem szürke sor,
 árkon-bokron át.

Őszi elégia

Az őszi szél a tájon	A réteket forgósziel
lilán, lengén táncol.	rágja bojtosra,
Fenyvek a húsben.	A nap olt ízeket
A bükkös fellángol.	szőlőbe, mámorba.

Soha és sehol már –
 nem suhan át a fény
 barnítón időzve
 az arcod tükörén.

Seregély Ágnes fordításai

Balogh Robert

Schvab evangiliom

(Részlet a *Schvab trilógia* átdolgozott fejezeteiből)

Ördög mondja Álmok:

A mennynek, a földnek, a holdnak, a napnak és az Ópapámnak

Akik a sötétben tévelyegtek, és senkitől nem kérdezhettek, és nem mozdult meg értük senki már... A régi öregek tudták, mit tesznek. Egyszerű, szeretni való lények, eljönnek. Meleg szél fújja őket a ház mögé, mikor feltűnik a krumpliszerű Hold. Pislogó, remegő éjszaka. Göröngyös égen jönnek. Arcuk halovány, szemük üres, néznek, velem vannak, de semmi több. Nyújtom feléjük a kezem. Legalább ti szeressetek!

Ábrahám fia engedelmeskedett. Mindig engedelmeskedni kell a parancsoknak. Apának is. Fiúnak is. Mindig engedelmeskedni kell a parancsoknak. Nem kell gondolkodni sem fiúnak, sem apának. Csak engedelmeskedni. Mindig. Minden parancsoknak.

Főfájás miatt kiugrani az ablakból, eső áztatta, puha földre zuhanni. Bebújni egy egérlukba, és ott jól kivallatni magam, hogy s miként vagyok mostanság.

A jó ember, ha meghal, madár lesz. A pokol a levegőégben van. Mindenki odakerül: ócska kerítése rozsdás, alacsony. A jó ember átszáll fölötté, fennen hirdeti énekét a világnak. A rosszat mind megkopasztják az ördögök, aztán fejjel mennek a kerítésnek, ez a büntetés.

Nem is mi akartuk! Az az átkozott kis nőstény ördög, az a bűnös, az a káposztafüllő... A végén is csak Isten szolgáját bosszantaná, hogy lehetne még itt is kibabrálni vele. Ő beszélt rá minket az Újszövetségre. Hogy ezzel töröljük ki!

Teknyővájónak csúfolták még a cigányok is. Napokig elrejtezett. Ágyba feküdt. Elrejtezett magán kívül. Napokig aludt. Ha imádkoztunk fölötté, néha helyrejött. Olyas dolgokról szólt, amik megtörténtek később, beváltak a szavai. A keresztet jósolta, olyan erős idő lesz, mondta, leveri a villám. Le is ütötte volt, a pap meg elsompolygott, szó nélkül otthagya volna a falut, ha a férfiak utána nem erednek, a harmadik határban fogták meg. Amikor fölébredt az álmodásból, az ágyához jöttünk a mezőről, ott hallgattuk. Pákászféle embernek is hívták, meg cigánynak, pedig egyik se volt. Ha elrejtezett, nem tudott a világról, beszélt fekve, elaludva. Beszélt a másvilágról, angelusokkal társalkodott, meg fekete emberekkel. A szeme behunyva, fekve beszélt. Beszélt elaludva.

A mi papunkat nem véletlenül szólítják többen is atyámnak!

A virrasztás órájában megnőtt az orrom, egyre csak nyúlt és nyúlt, hosszabb lett, mint a karom, átkúszott az udvaron, át a fűvön, az árkokon, csak egyre nyúlt, minden gyermek kikerülte, senki sem lépett rá, a kutyák

sem ugatták, minden illatot megéreztem, a patak illatát, a piactér illatát, a mocsárét, az állatokét, a virágokat, mindenhová elértem, én és az orrom, egészen a panasz órájáig.

A bódénál belépődíjat szedtek, de elfogadtak tojást, hagymát, krumpelit is. Ketrecben mutogatták a szörnyű kövér asszonyt, a gyerek szerint zsírszalonnával tömők naponta ötször, hogy éhen ne pusztuljon, mert ha csak dinsztelt káposztát kapna egész nap, este már megenné ez akár a fél disznót is egy ültő helyébe, úgy kopogna a szeme. Állt ott egy műkoplaló, aki örökké fog élni, mert úgy csillogott a szeme, mint a szenteké, olyan sovány a karja, mint a babkaró, egy szál foltozott vászonalsóban rémisztgette szikadt testével az együgyű falusiakat. És ott a kutyafejű muszka. Olyan szőrös ember, mint a kutya, csak farka nincsen neki, hogy csóválni tudná, meg a füle sem hegyes, de azért morogni tudott, meg kell hagyni, azt tudott.

A bohócot emlegettem a Lánynomnak, egyszer már láttam egy zöld gatyát, zöld orcáját, zöld ormányost. A cipője repedt volt, leesett a sarka, sántikált, bő kabátja le-lecsúszott a válláról, s mindegyre leesett a foltos nadrágja. Hát a gombját ki látta? A zicherhásztűt kérte egyre, de mindenki nevette, ahogy esett-kelt. Folyvást csúszkált, egy lépés, lenn is volt a gatyá, földig hajolt érte, neveltük a cifra bugyogóját, ő meg panaszosan kérte a zicherhásztűt. Csak bicegett körbe a színpadon. Milyen értelmetlen dolog is ez. Aztán mi végre heccelni lovat, kutyát? És azok a nyalkák? Miért libériások? Minek ide maskara ennyi? De a Lánynak tetszik. Gyerek még.

Álmomban friss malachúst ettem újhagymával. Előbb cirkuszi malacok futkároztak, pörögtek, olyan nevetség-

gesen, mint az emberek. Egy kövér malac a csülkével integetett a dobogóról, mint az ember. Majdhogynem kacsintott. Elém tette a tálat. És én ettem.

– Tessék minket megsütni! – mondta Hansi és Grete.

– Mikor sütsz már meg? – kérdezte türelmetlenül Hansi, a soványka kisfiú.

Grete toporgott:

– Süssed meg, banya! Olyan a szaga, mint a majompisának! Süssed meg, banya, a fókát!

– A tököm is tele van már a mézeskaláccsal, bodzaszirup? Elmegy maga, banya, a picsába! Süssön meg, azt hagyjon hunyini!

Mikor elalszik, akkor kér tőle bocsánatot azért, amit ébren tett, tudja, hogy megsértette. Mikor ébren van, mélyen hallgat, de mind a kettő leplezi, mit is érez. Nehogy észrevehesse a másik, rajta aztán ne látsszon semmi! Ő nem sértődött meg. Ő nem bánt meg semmit. Mindennek így kellett történnie. Minden a legnagyobb rendben. Csak az óra kattog. Mindjárt ütni fog.

Ha félek éjjel, mozognak a kövek is. Ha valamit nem lehet elmondani, hát ez az! Ezt nem lehet. Hogy az ember fél.

Puhán közeledik a macska, ide érzem a leheletét. Hozzám beszél? Hozzám! Nem értem. A vállamra teszi a mancsát, foltokban kihullott a szőre, tele van elvakart csipésnyomokkal. Magyaráz, de nem szavakkal, csak gesztikulál, kézen fog, körbevezet a teremben, mindenfélét mutogat, közben, mintha érteni vélném: arra biztat, tanuljak tőle, nélküle itt éhen veszek. Hallom a hangom, amint ismételem

őt, és aggodalmasan bámulom az izzó levelek között vergődő halakat. Egynek sem tudok segíteni, vagy csak nem akarsz, mondja a macska tekintete. Nem vádol. Törődik velem. Vajon miért?

A víz mélyén, a folyó fenekén ül egy férfi, könnyedén siklanak az ujjai, alámerülök, mert hívogat, helyel kínál, poharakat tesz az asztalra, italt tölt, ahogy fogy a palackból, fényes kedve kerekedik:

– Zúg a víz – éneklí –, ott fön­n a csillagok, de kecskék legelnek a sírodon, bodza növi be, fenyő zúg, bükk, haraszt, moha, és odafönn a csillagok, hej, itt a mulatság ideje!

– Engem te nem tudsz megbaszni – mondta egy lány az álmomban –, csak én tudom magamat megbaszni, más nem. Néha még nekem sem sikerül!

– Hát akkor – mondtam a lánynak – nem is zavarnék tovább!

Hatalmas üvegkád­ban ültem, finom meleg vízben, mint egy kényes uracska, megtelt a szívem vágyakozással, ábrándosan bámultam, közben lábammal lötyögtettem a vizet. Lépteket hallottam, egyenként minden nő, az összes volt és jelenlegi szeretőm szép sorban közelített a kádhoz, majd egyenként odaléptek elébem, megcirógattak, rám mosolyogtak és tovaimbolyogtak.

– Miért vagytok velem, ha elhagytatok, és miért hagytatok el, ha velem vagytok? – ezt motyogtam, amikor felébredtem.

A dédanyám mesélte:

– Akkor vágattam le anyámmal a hajam, mikor belelógott a pottyantós vécébe.

Templomtoronyból rikoltott a pap:
– Vészmadarak a láthatáron...

Isten parancsolt. A csendőr parancsolt. A katona parancsolt. Szót kellett fogadni. Azt mondták, lengetni kell a kart, előre, hogy lássuk az ujjunk hegyét, mert az jó. Látszik messziről, hogy mi vagyunk azok. Nem mondták, kik. De hogy azok. Meg azt is mondták, hogy a boltosok ki akarnak irtani bennünket mind. Ha a testvéreink nem győzik le őket. Milyen testvéreink? És miért pont a boltosokat? Mi lenne velük? Miből élnének, azok is szegények. Aztán ez a négy család elbírna ezekkel? Aki vásárolt tőlük, táblát kapott a nyakába: Ez a disznó a zsidóknál vásárolt!

Nekünk muszáj letérdelni, ha a lár­más ember, kezében puskával, hadonászik. Eddig felegyenesedve jártunk, most úgy kell viselkedni, ahogy nem bántanak bennünket. Ha meg kell hajolni, meghajolunk, lóg a karunk, mint a majomembernek, aki ott lakik, ahová ősszel elszáll a fecske. A tanító szerint fekete emberek között legyekre vadászik langyos folyó partján. Azt nem mondta, hogy ott is hadonásznak-e lár­más emberek. A majomember talán azért görnyeteg mind. Mert megszokta a hajbókokat.

Ez az arcom? A tükörben sem látom, ki vagyok. Egy arc. Ennyi. Egy kép, ami néz. Egy arc, ami van.

– Ha élnék, sohasem aludnék, folyton bámulnám a világot – ezt mondta egy arc a patakból. Ki lehetett?

A csókák a templom tetejére telepedtek. Már nem lövöldöznek. Csendes a milícia. Megtelt a teherautó. Még mi ráférünk, aztán slussz! El sze-

retnék sétálni még egyszer a házak előtt, ahol eddig éltem, bekukucskálni az ablakokon, odaköszönni az öregasszonyoknak. A lelkem nem vihetem magammal, nem fér be a ládába. Most még szomorúbb élet kezdődik. Akit a gerendáról vágnak le, azzal mi lesz? A pók nem fél, leereszkedik a mélybe egyetlen fonálon. Csak benem van félsz?

Ma már olyan világos minden. Villanytól az utca, petróleumtól a szobák. Régen a Gyerek zsebeiben lepkegubók zizegtek, a kötényében békák pislogtak, szépen beszélgetett velük. A békák figyeltek rá, de ha megunták, vartyogtak még egy kicsit, és elugráltak. Az anyja, mikor meglátta az ugráló varangyokat, kecskebékákat, barna és zöld mozgó nyálkás sokaságot, akkorát visított, hogy a harmadik szomszéd is befutott a kapun. Ott állt

a feleségem, holtsápadtan kapkodta a levegőt, a kislány meg csak mutogatta neki a békákat:

– Nézzed, Mama! Ne félj! Nézzed már, milyen kedves, kicsi állat ez, hogy néz téged! És ez a kis helyes? Szeret! Biztosan szeret téged, a Papát is szereti, látod, ő nem fél. A Papa elfogadja, hogy őt szeretik!

Meztelenül kellene a földre kerülni, se koporsó, se ruha, meztelenül. Egy erdőcske szélén gödröt ásni, levetkezni, s belé feküdni. Alsóneműt, harisnyát levetni. Pucéran feküdni a földben. Aludni, ahogy születünk. Mint mag.

Sokat görnyedtem. Fáztam. Adj egy kabátot, te úgyse fázol. Nincs egy öreg pacskered? Meleg van nálad, add nekem a tied! Nem lehetsz ennyire smucig, te! Te utolsó sváb!

Schvab Ráolvasókönyv Goldenes Brauchbuch

Jóslás imakönyvvel Előbb kitárni a szíved, aztán kinyitni a Szentkönyvet, kamarád kulcsát kössed nem használt zsinigre, lógassad a Szentkönyvnek lapjai közé, de kössed által a Szentkönyvnek oldalát, a kulcs ki ne essen, de lazán se lógjon a Szentkönyvben. A Szentkönyvet élével tartsad. A kulcsnak alja kilógjon a Szentkönyvből. Alulról könnyű ujjal éréjél hozzá te, kinek jósol a kulcs, s a Szentkönyv. Az, ki jósol tenéked, tudója legyen az Örökök titkának, imádkozzon rózsafüzéért, s te, kinek jósolnak, mormoljad utána az imát, majd figyelmezz erősen arra, mit fürkészni vágsz – édesmamámnak a férje ne-

vét jósolták így – mormolták sorban a férfineveket, s a kulcs megfordult a Szentkönyvben édespapámnak nevére.

Érrándulásra való Szent Jánoskenyér fának magját vedd, s így borigatást tégy a bajra, majd fohászkodjál fennhangon így:

Atya Isten segélj engemet,
Fiú Isten segélj engemet,
Szent Lélek Isten, segélj engemet!

Mondozgassad el háromszorra, s imádkozzál fájdalmas Szűz Anyának kegyelméért 1 Hiszekegyet, 7 Miatyánkot, 7 Üdvözlégy Máriát.

Sorvadásra való mondás Ébredés után egyből menjél bodzabokor elébe, annak virága megment sorvadástól, sárgaságtól, pestistől, fohászkodjál fennhangon:

Atya Isten segélj engem,
Fiú Isten segélj engem,
Szent Lélek Isten, segélj engem!
Most patakhídján általlépek
Vízben pancsol 3 gyermek
Vörös, fekete, szőke.

Atya Isten segélj engem,
Fiú Isten segélj engem,
Szent Lélek Isten, segélj engem!
Véremen, húsonon segéljete!
Most által kelek patakhídján
Három gyermek, segéljete!

Segélj vörös, segélj fekete, segélj szőke!

Mondjál el 7 Miatyánkot Úristenünk kínszenvedéséért, 3 Miatyánkot azoknak a megholtaknak a lelkéért, kik sorvadásban elhaltak.

Boszorkány ellen

Sárga halálfej, eltiltalak házamtól,
eltiltalak ló, tehénistállótól, eltiltalak ágyamtól,

át ne lépj rajtam, lépj be más házába, s mire minden ormot megjárász felkél kedves napom, akkor fordulj be hozzám, én felkelek, s te nyugszol az Atya Isten, a Fiú Isten és Szent Lélek Isten nevében, Ámen.

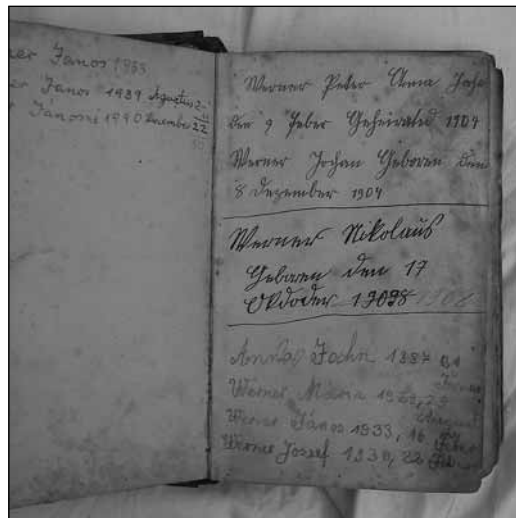
Gyomorégésre való mondás Amitől fáj a gyomrod, azt vedd kezedbe, s eredj ki házad mögé, mondogassad el az első imát, akkor vedd a szájadba azt, mi néked ártott, ha hús volt, akkor húst:

Ártó szelek, eredjete!
ból,
Vér, csendesülj, térj vissza nyugalmadba.

Hol eddig voltál, oda jussál,
Térj vissza nyugalmadba.
Összeráglak Hús, szétcincállak Hús

Kiköpöm rostjaid, eltemetem rostjaid
Hogy megnyugodjál, s megnyugodjam én is.

Atya Isten, Fiú Isten, Szent Lélek Isten nevében
Menj vissza nyugalmadba!

BALOGH ROBERT CSALÁDI HAGYATÉKÁBÓL

Elmer István

A cserép törésében

Szerette a hársfákat a falu főterén, ahogyan mondták, a templomtéren. Amikor virágoztak, illatuk túláradt a patakon, egészen a vegyesboltig érezni lehetett. Beterítette Schifferéket, akik a templom közelében laktak. A házat, mint a többi helyen is, kőfal választotta el az utcától, s néhány lépcső vezetett föl a széles gangra.

„Stefán”, szaladt hátra felesége, Maria az istállók felé. Szaladt, amennyire bírta; szélesre fogott léptekkel, maga előtt tolv a hasát. A kilencedik hónap elején járt, s hogy könnyű legyen a szülés, jó időben kioldott minden csomót a házban, és még más hiedelem lakta szokásnak is eleget tett.

„Stefán!” – a férfi fölhajította még a szénát a következő mozdulattal a padlásra, aztán megállt a vasvillával. „A rendőrség parancsa: egy óra múlva mindenkinék a főtéren kell lennie. Kidobolta a kisbírót.”

„A kisbírót...?” – és Stefán látta a dobot, a megfeszített, ősz-sárgára vert-kopott dobogó-remegő dobot, amit a mostani sánta kisbírót az elődjétől örökölt, az bizonyára ugyanígy az elődjétől, s így ment ez azóta, hogy a falu egyáltalán létezett. Sokáig őrizték a folyópartra vezető utca végén azt a hajót, amellyel a hagyomány szerint az ősök érkeztek Regensburgból erre a vidékre. Dobozhajó, ejtették kissé furcsán magyarul, aztán amikor a hajó elkorhadt néhány nemzedéknyi idő múltával, újat ácsoltak helyette, pedig nem akartak ismét útra kelni, de annál inkább látni magukat. Mint egy tükör, állt ott az ácsolat.

„Egy óra múlva?” Stefán végigdörzsölte a homlokát, „akkor még végzek a szénával és az almózással”. Az asszony nem mert semmi egyebet mondani, talán nem is olyan nagy a baj, hiszen Stefán milyen nyugodtan szúrja bele a vasvillát a szénába, s feje fölött átlendítve rakja meg a padlást.

Hajós a csengőt kereste a bejáratnál. Nem találta. „Milyen buta városi gondolkodás”, aztán megzörgette a fakaput, majd benyitott az első udvarra. Az utcai kőkerítésről lepergett a vakolat, „micsoda rendetlenség, mihamarabb be kell vakolni és lemeszelní szépen az egészet”.

Birsalmát és körtefát látott, a kocsibejárótól az istállóig vezető út mentén szőlőlugast. „A gang, ez lenne a gang”, nézett a házra, középtűt a felnyitható pincelejáróval, „itt szaladt hátra a szénapadláshoz Maria”.

„Kit keres?”, állt a férfi a gang szélén. Hajós nem tudta elképzelni, honnan került elő az ember és a korcs kutyája. Az állat rikácsoló ugatással rontott neki, a gazdája ráüvöltött: „takarodj”, mire az felkunkorodó farkával, rövid lábával odébb kotródott, s onnan ugatott tovább.

„Hajós vagyok, illetve... Schiffer. Itt éltek a nagyszüleim, és itt jött világra az apám is. Megengedi, hogy bejöjsek, tudja, az emlékek...”

„Ha azt gondolja, hogy én vagyok az, hát téved...”

„Nem, nem gondolok semmire. Csak szeretném megnézni.”

„Tisztességes pénzen vettem, megdolgoztam az árát, megvan minden papírom.”

Hajós a pajtaépület szárazbejáróját nézte: azon keresztül a hátsó kertre látott. A pajtaépület sarka megroggyott, a padlásfölgjáró leszakadt, mellette az istálló is omladozott.

„Néhány perc... szeretném látni... aztán elmegyek.”

„Hát jó, ha akarja. De itt minden ki van fizetve.”

A gangon ott volt a pincelejáró, könnyű mozdulattal fölhajtható a két ajtószárny, amely alatt a lépcsők a mélybe vezetnek. Hajós beleillesztette kezét a súlyos vaskarikába.

„Jó pince, hűvös pince”, mondta a gazda. „Végighúzódik az egész ház alatt.”

Beléptek a konyhába, onnan az első szobába. A gerendamennyezet alatt a kinti forrás után megenyhült az idő.

„Üljön le. Mondom, mindent megvettem, ezeket a székeket is, az asztalt, a szekrényeket, mindennek kifizettem az árát.”

Hajós nyomorúságosnak látta szemközt a sovány arcot. „Vajon melyik volt Stefán, s melyik Maria helye?”

A tulajdonos olyan mozdulatot tett, mint aki szintén helyet foglal, de aztán zavartan visszahátrált: „Ha meg nem sértem, egy kis borral... megkínálnám egy kis saját termésű borral. Le kell mennem érte a pincébe.”

„Menni kell, Stefán!” Maria hangja úgy szóródott szét, mint az udvarra beeső fénypászma: olyan fényesen, olyan szelíden. Átöltözött, csinos legyen, ha kilép a házból. A hosszú ruháját vette magára, fölül a hímzéssel, derékban kiengedte, hogy a gyerekek legyen helye.

Stefán éppen végzett a munkával. Gyorsan lemosakodott, aztán feszesre húzta magán az inget.

Hajós-Schiffer átkiáltott az időn: „Hát nem tudjátok? Még mindig nem tudjátok?” Fölemelte az asztalterítőt. Súlyos, fehér minták az agyonmosott fehérségben. A sarkában sűrűn hímzett monogram: M. S. Maria Spaltenberger. A ház tulajdonosa a pincében a borral foglalatoskodott.

Stefán, ha jó kedve kerekedett, megállt a szoba közepén, és énekelni kezdett. Két kezét szertetárta, mintha mindent, a dolgok kezdetétől a végéig mindent magához akarna ölelni, és énekelt. „Fiam lesz, fiam lesz!”, rázta meg magát, miután Maria a vacsoránál – az állatokat megetette már – férje kezére tette a magáét, és csak annyit mondott: „Stefán...”

A férfi megrágta a falatot, a szalonnás rántottára egy pohár bort ivott, Mariára nézett, „oh, mein Gott, fiam lesz, biztosan fiam születik”, és széttárta magát, széttárta egészen, s csak énekelt, énekelt, lábát odataposva a konyha-kövezetre.

Egész este énekelt.

Hajós, ez a keserű utazó, tenyerében a hímzéssel: M. S., átkiáltott az időn: „Hát nem tudjátok, még mindig nem tudjátok?”

Mindenki ott volt. Aztán valaki elöl, Stefán és Maria sosem látta még, föl-mászott a téren álló szobor talapzatára, és a szájába lógó bajusz alól hangosan azt kiáltotta: „Maguknak most el kell menniük innen a Lengyel községben lévő Apponyi-kastélyba. Ott majd megtudják a továbbiakat. Ez a belügyminisztérium rendelkezése.”

Stefán éppen azt mondta Mariának, nekik semmi dolguk Lengyelben, ellenben annál több odahaza, amikor hátrafordult, és észrevette az egyenruhás férfiakat, akik előreszegezett fegyverrel álltak ott.

„Maria, bírod?“, kérdezte Stefán, amint az országotat elhagyva a mezőn, a domboldal alján hajtották őket. „Kábi“, szólott oda; látta, hogy Gabi, akit ő „kábi“-nak tudott csak kiejteni német-magyarul, s ugyanabban az utcában lakott, mint ők, alig bír a két gyerekkel: a kisebbik a karján, a valamivel idősebb pedig mellette botol.

„Az átkozott rendőrök, elvitték Johannt. De miért?“,

A nő odanézett, de nem válaszolt. Stefán is tudta: egyszer csak jöttek és elvitték.

„Kis Johann, gyere ide!“ Fölkapta a gyereket, a nyakába ugrasztotta. És mentek. „Ez a mi földünk.“ És mentek, dél volt már, de nem szólalt meg mögöttük a templomtoronyban a harang. Durva katonacsizmájuk volt a kíséző öröknek, nem olyan fényes és lábra illeszkedő, mint amiben vasárnap léptek ki a férfiak az utcára.

„Tudod-e, Maria, hogyan szánt az Isten? Köveket rak az eke elébe, hogy lássa, kicsorbul-e rajtuk az ekeél?“

Mögöttük maradt a falu: üres utcák, üres házak, az istállókban megremegtek az állatok, néha fölcsapott a libák szárnya, port vertek, azon kívül semmi.

„Vigyázz rá, drágaságom!“ Stefán pillantása Maria hasára esett. Az asszony bólintott: nem fáradt el.

„Nincs messze, nemsokára odaérünk.“

„Nemsokára odaérünk.“

Még a legidősebbek is szikáran lépkedtek.

A hajós ember, aki már a nevében viselte az elrendelést, rákönyökölt az asztalra, a fehér asztalterítőre: „Hogyan szánt az Isten?“ És nem tudta, honnan került oda ez a mondat. Nem ismerte ő sem – mint az élők általában – a létezésnek e szelíd, láthatatlan szárnycsapását, amint az ősök kacaja vagy éppen földhöz és fájdalomhoz szorított mondata egyszer csak megjelenik az időben, és anélkül, hogy kérdezni lehetne bármit is, áradni kezd, végigborítja a maga rögeit a létezés különös zokogásán; amikor a földhantok mint valami hullámozó tenger, egymás után borulnak föl, s egyszer csak valakiben megfogannak a szavak. És az ember megdermed a szavak rögzös bűvöletében, és nincs más vágya, nincs egyéb szenvedélye, mint hogy megtudja: hogyan hullámozik az élet, hogyan és miért, legfőképpen miért? Mert annyi közeli magyarázat kínálja magát, de mindegyik levelek között áttetsző fény: ingatag himbálódzás.

„Tudni szeretném!” – sóhajtott föl Hajós, a maga utazó türelmetlenségével. Már nem ifjúkori utas volt, már nem olyan hajós, aki naphosszat a korlátnak támaszkodik s nézi a végtelen vizet, a végtelen tengert, hogy beteljen a végtelenséggel, és még tovább, meghódítsa ezt a végtelenséget, az öröm és a zokogás határán álló férfias szenvedéllyel; nem, ő már inkább befelé nézett, a másik, sokkal tágasabb végtelen felé, miközben a kinti látvány esztétikai élménnyé egyszerűsödött.

A házigazda még nem tért vissza a pincéből a borral. „Egyszer még, ha pincém lehetne! S nyakánál megragadva a butéliát, teletölteném odalent a lopóval, majd kiülnék a pince elé az ácsolt asztalhoz, nézném a mélybordó italon át megtörő fényt, s távolról látnám, amint elballagnak az emberek, és együtt lehetnék az enyéimmel.”

Hajós tenyerébe vette az asztalterítő hímzett szélét, s megcsókolta.

„Mit akarnak ezek velünk?” – kérdezte Maria, amikor már látszott a kastély épülete, körülötte szögesdrótot kerítettek, érkezésükre a fegyveres őrkök megnyitották a hirtelenjében ácsolt kaput, és beterelték őket. „Hársfák és gesztenyék”, mutatott föl Stefán a fák magasába a grófi parkban, „Maria, ha megszületik a fiunk, ültetek egy szelidgesztenyét, és minden gyerek világrajöttekor egyet, hogy ott álljanak száz évig vagy még tovább a kertben, s ha már mi nem leszünk, az unokák és a dédunokák föltekintenek a hatalmasra nőtt lombokra.”

Maria bágyadtan mosolygott: „Jól van, Stefán”, és lépdelt tovább, maga előtt tolván nagy hasát, szenvedve, de bírva. Stefán, amióta tudta, hogy Maria gyermeket vár, nem engedte ki a földre, ahová el kellett gyalogolni, „ittthon maradsz, ettől kezdve az első kert a tiéd, és az állatok etetése; ültess virágot, és adj szénát a jószágoknak...”

A kastély ablakai betörve, több helyütt koromfolt a falakon: a szobákból a tűz, mint a jól szelelő kéményen át, huzattal ömlött elő, amikor az orosz katonák föltrappoltak a széles lépcsőházban, s duhaj kedvükben szétdúltak mindent. Azóta elhamvadt a tűz, kihűlt a korom.

„Mennyi bitang, sehonnai!” – kiáltott egy hang. A kastély bejáratánál az egyenruhás férfi rájuk fogta a fegyverét: „Itt már nincs hely, takarodjanak hátra, az istállókhoz!”

„Stefán, istenem, mi ez?” – bújt Maria a férfi karjához. „Semmi baj, kedvesem, ha nekik megfelelt az istálló, nekünk is jó lesz”, erre Maria keresztet vetett, és a menettel elindultak az istállók felé.

A gazda visszatért, kezében egy kancsó borral. „Van-e otthonunk?” Hajós a szomszédos ház cseréptetején három fényfoltot pillantott meg, azt nézte, azt bámulta, három fényfolt: „mintha az igazság ülne ott”, s már nem kívánt mást, mint most már mindig itt élni, az asztal mellől kilátni az első udvarra és a szomszéd ház vastagon rakott cserepezésére, amelyen megint egyszer feltűnik a három fényfolt, és ettől boldog lesz. „Jel, nekem szóló jel!” – ivott még egy pohárral a kínált borból, „már itt akarok élni”, és mintha magába szívhatna

minden múltbéli lehetőséget, olyan súlyosan ült az asztalnál, s már nem kívánt mást, mint örökké ezt a szenvedélyt: azt ottlét erejével.

„Tudja, az ember egész életében azért hajózik, hogy végül visszatérjen”, aztán arra gondolt, forró nyári napokon kísétálhatna a Duna-ághoz, ahol lapulevél nagyságú vízililiomok úsznak a víz felszínén, és a parthoz kötve ott a bőgőhajó; a halászok éppen most kötnek ki, zsákmányukat hálóval merik át.

„Itt akarok élni!”, szorongatta az asztal sarkánál leomló terítőt, ujjai végén érezte a vastag, dús hímzést: M. S. Maria Spaltenberger. „Nagymama, drága nagymama!” Öblösen kortyolta a következő pohár bort, a gazda hallgatott, nézte a férfit, Hajós pedig a gangon, a szőlőlugas hintázó indái között a szemközti ház tetejét bámulta, ahonnan egyszerre eltűnt a három fénysziget, szelíd volt az este, „holnap visszatér a fény, visszatér mind a három, csak hinni kell benne”.

„Maria, találtam friss szénát!” – és Stefán maga előtt ölelve hozta a zörgő, illatos füvet. „Maria, kedvesem, ide pihenj le”, eligazította, hogy jól essék a fekvés, aztán körülöttük kevés szóval mindenki helyet talált magának; a férfiak zárt szájjal éltek, a nőknek csak a szeme beszélt.

Odafönt megérkeztek a csillagok. „Maria, drágám, alszol?” – suttogta Stefán, hogy ha az asszony valóban elszenderült, ne ébressze föl. „Nem, Stefán, arra gondolok...”

A férfi vastag tenyeréből kinyúló hosszú ujjával végigsimította felesége ajkát: „Nézd, ott, a cserepek között kilátni az égre. Csillag van fölöttünk!” És feküdtek az illatos szénában, nem hallották a fegyveres őrk járásának zaját, csak amint némelyikük fémes csattanással föl húzta a fegyverét: ha netán valaki szökni próbál, azonnal tüzelhessen.

„Milyen különös”, suttogta Stefán egy idő múlva, „a csillag nem vándorol tovább; nézd, drágám, itt maradt fölöttünk, a cserép törésében”.

És addig nézték a fényességet, míg hajnaltájban, az első pirkadó fényre el nem aludtak.

A szemtanúk azt állítják, többeket megkínóztak közülük – olvasta Hajós a levéltárban, ahová betért, mielőtt megérkezett a faluba. „Inkább meghalni, mint a kín!” – csapta be az iratcsomag fedelét. „Nem erre gondolt?” – kérdezte aggódva a levéltáros. „De igen, köszönöm, sokat segített, csak tudja, mintha Heródes levéltárában kutakodnék.”

Két hét telt el egyetlen kérdés sűrűjében: „Mit akarnak ezek velünk?” Reggelente megszámlálták őket. „Támaszkodj rám”, suttogta Stefán, amikor látta, Maria a sorakozónál egyre nehezebben tartja a derekát. Ezt bírta a legnehezebben: előfordult, hogy két órán át ott kellett állniuk.

Mennyien lehettek? Volt, aki azt állította, legalább tizenötezer embert tereltek össze a vidék falvaiból. Stefánt az asszony sorsa foglalkoztatta, s az elmaradt otthoni munka. A tömegben egyszer csak megpillantotta Elisabethet, a sógornőjét, aki egy távolabbi faluba ment férjhez. „Ha Mariánál megindul a

szülés, kérlek, légy mellette.” S hallotta, valamelyik faluból a „svábok papját” is idehurcolták, ahogyan az örök mondták.

Az idős, fáradt ember egy fatuskón ült a fal mellett, nekitámasztotta a hátát, reverendája szélét fölhajtotta a térdére, ne érjen le a földre. Stefán azt hitte, alszik. „Nem, fiam, csak nagyon beteg vagyok.”

Ha Maria megszül, idehozza a csecsemőt, hogy megkeresztelje. „Jól van, fiam, ha élek még. Ha már nem, rajzolj egy kis keresztet a gyermek homlokára, s mondd el az Úr imádságát. Isten érti az övéi szavát.”

Egyesek deportálásról suttogtak. Stefán nem törődött ezekkel. Amikor Maria nem látta, erős léptekkel ment végig a parkon, megkerülte a kastélyt, s mire visszaért, valamelyest engedett öklének szorítása. „Látod, Maria, itt többet pihenhetsz, mint odahaza. És a te állapotodban ez a legfontosabb.” Aztán újra nekiindult. Az egyik helyen arról beszéltek a férfiak, ha sokáig tart ez az állapot, megkísérlik a kitörést. Különösen olyankor erősödtek föl ezek a hangok, amikor valakit elvittek közülük, s egy idő múlva visszalökték a kerítés mögé. Ezek az emberek nagyon fáradtnak látszottak, és hirtelen megöregedtek a vonások az arcukon. Nem akartak beszélni. Odébb húzódtak, és csak bámultak valamerre. Válluk nehezen emelkedett, amikor mély levegőt vettek.

Két hét telt el. A reggeli sorakozón elmaradt a létszámenellenőrzés. A kastélybejárathoz vezető lépcső tetején megállt az egyenruhás, valamiféle parancsnok lehetett, fején széles tányérsapka, derekán szorosra húzott szíj, oldalán pisztoly lógott: „Fasiszta svábok, a népi demokrácia hazaenged titeket.”

„Én már úgy vettem ezt a házat a hatvanas években, Délvidékről idetelepített székelyektől. A háború után annyi minden történt itt... Mit néz? Az üveges szekrényt? Az is a házhoz tartozott.”

Hajós mélyen megült a székben. „Az igazi hajós”, gondolta, „nem a tengerekre vágyakozik, nem a dalmát és a görög szigetek felé hajózik, az igazi hajósnak másféle vizei vannak.”

Mintha széles hátú hullámon utazna, és az vinné célja felé, úgy nézte az üveges szekrényt, nézte, bámulta, szuggerálta, a legnagyobb utazók izgatott vágyával; jobb keze az asztalról lelógó terítoszélen nyugodott, s mint örök vakságra ítélt, tapintásával látva simogatta Maria Spaltenberger monogramját.

„A nagyapám borospohara... amikor leült munka után, abból itta a spricert.” Hajós a csodák döbbenetével kapott az utolsó szavak után: „Honnan ismerem ezt a szót? Ki adta a számba? Honnan tudjuk, amit nem is ismerünk?”

„Adj nekem... megvenném azt a poharat...”

„Nem lehet, a gyerekeim tudta nélkül nem tehetem. Itt mindent ők örökölnek.”

„Fájásaim vannak, Stefán!” – jajdult fel Maria, amikor kiértek a Lengyelből hazafelé vezető útra.

„Még egy kicsit, csak egy kicsit tarts ki, nemsokára hazaérünk”, nyúlt Stefán felesége hóna alá, hogy segítse. „Bírom még, a fájások azért vannak, mert nemsokára megérkezik.”

Amikor a menet útelágazáshoz ért, csoportokban váltak le az emberek, mindenki ment a saját faluja felé. Stefán szekér zörgését hallotta hátulról. Fekete-piros, színes ruhában egy asszony, fehér posztónadrágban egy férfi ült a bakon, mögöttük batyuba kötött holmi a szekérderekban, ahonnan két-három gyerekfej bukkant elő. Stefán előbb visszalökte a gondolatot, de aztán mégis rászánta magát:

„Jóemberek, mindenórás a feleségem, elvinnék hazáig?”

Az asszony lenézett Mariára, de a férje megfeszítette a derekát, s az ostorral odacsapott a lovakra, mire azok megugrottak, s máris odébb zörögtek a kerekék.

A második szekér fölvette Mariát. Stefán a kocsi mellett haladt, a lócsbe kapaszkodott, s ahogyan a lovak diktálták a tempót, lépett hosszúkat és gyorsakat.

Észre sem vette a fölfordulást a faluban, arra sem gondolt, kik ezek az idegenek, „csak minél hamarabb haza, hogy Maria biztonságban legyen”.

A kapuban ugyanolyan öltözetű férfi állt elé, mint aki fölvette őket: ez is fehér posztónadrágot viselt és fekete felsőrészt. Útját állta Stefánnak.

„Ezt a házat nekünk utalták ki.”

„De hiszen az enyém, az apám építette.”

„Minket meg elüldöztek. Itt a hatósági papír a végzésről.”

„Engem nem érdekel a papír. Ez a mi otthonunk.”

„Már nem. Így döntött a felsőbbtség.”

Felsőbbség, miféle felsőbbiségről beszél, amely dönthetne az ember soráról? – nézte Stefán a székely parasztembert, aki mögött beljebb, a gangon ott tolódott az asszony és a gyerekek. „Egyetlen felsőség van, az Isten. De őt valaki itt eltakarta.”

Felesége két kezével megtámasztotta a derekát, hogy bírja.

„Mindenórás, láthatja, mindenórás, legalább az istállóba engedjen be!”

A férfi hátranézett az asszonyra, az meg kissé félénken bólintott.

„Maguknak se könnyebb, mint nekünk. Menjenek.”

Maria ott szült meg, az istállóban, barmok között. Stefán vizet hozott a kútról, lemosta a gyermek testét, aztán belépett a konyhába:

„Adjon valamit, amibe bepólyálhatom a fiam!”

Az asszony zavartan körbenézett, kezét végigsimította a kötényén, mintha ettől könnyebb lenne, aztán beszaladt a szobába, s mivel nem tudta, mitévő legyen, lerántotta a vastag szövésű, fehér asztalterítőt, és Stefán kezébe nyomta.

Estefelé az istálló tetején megrepedt az egyik cserép, lehullott a darabja, s a nyíláson át belátszott az ég.

„Apám”, nyögte Hajós, mint amikor a szél megropogtatja az árboc rúdját. „Hát idáig kellett hajóznom...” Visszahelyezte a poharat az asztalra.

„Már megy? Hiszen maradhatna még... az istállót nem is mutattam.”

Stefan Raile

Évek pora

Félúton a barnára festett padhoz, amely srégen állt a vékony ormú, megviselt ház árnyékában, egy apró, sovány, nagyon idős néni lépett ki az alacsony bejáraton, lassan húzva be az ajtót maga mögött, hogy bal kezével a sarokkőre támaszkodva, erősen hajlott háttal csoszogjon át a púpos aszfalton – majd nehézkesen leült. Éppen azon voltam, hogy visszafordulok a kanálison átívelő rozoga fahíd előtt, mégis továbbmentem egy darabon, lépteim a néni felé véve, aki, éppen amikor irányt akartam volna változtatni, felém emelte remegő fejét, hogy belenézhettem nap égette, ráncokkal borított arcába. Bár ismerősnek tűntek vonásai, csak röviden odabólintottam, és magyarul, a falu nyelvén köszöntöttem, mielőtt jobbra fordultam volna.

– Jó napot – felelt azzal a majdnem elfeledett német tájszólással, amit a nagyanyám még odakinn, a folyó menti városban sem hagyott el.

Amikor meglepetten visszafordultam, észrevettem, hogy fonnyadt ajkai szinte mozdulatlan nyílnak mosolyra, szürke, vizenyős szeme pedig csillogni kezd.

– Ha vón egy kis ideje – folytatta érdes, kissé töredezett hangján az egykori udvariasnak számító beszéddel –, ha egy magamfajta vénasszony nem ijeszti el, ülne mán le mellém egy kis időre.

Amíg vonakodva álltam mellette, ő máris kissé oldalra húzódott, helyet csinálva nekem a padon. Elnéztem, hogy mezítláb viseli a pacskert, hogy bő, sötét szoknyája majdnem bokáig ér, és hogy a fekete fejkendő nemcsak a haját, hanem arcának egy részét is elfedi.

Fehér, rövid ujjú blúzából a keményítő friss illata áradt, amikor leültem mellé.

– Tulajdonképpen – mondta egy kis idő után, miközben igyekezett az iskolai németet beszélni, mintha attól félne, hogy különben nem érteném meg – jogom van a keresztneveden szólítani téged, hiszen ismerlek, amióta csak megláttad a napvilágot.

Vonásai újból ismerősnek tűntek, ahogy várákozón végigtekintettem rajta, de bármennyire is igyekeztem, nem jöttem rá, ki lehet.

– Te – folytatta halkabban – néhány nappal azután születél, hogy a Michaelt a világra hoztam, ott, abban a kénsárga házban, csak amíg a családod lakott benne, még hárszöldre volt festve. Napjában többször is átjártam hozzátok, kivettelek a bölcsőből, apád készítette még neked, és a mellyemre vettelek, mert az édesanyád majd egy hét után elapadt. Nekem meg bőven volt tejem, elegendő nemcsak az én Michael fiamnak, még te is teleszívhattad magad. Na, most már tudod – kérdezte és az erős fényben kissé hunyorogva nézett fel rám –, ki vagyok?

– Akkor maga – feleltem –, maga akkor a Dobler néni.

– Úgy van – helyeselt örvendezve. – Úgyhogy nem kell ilyen apai jóindulattal diskurálnod velem, mint egy kivagyfi idegennek. Rendbe' van?

– Rendben van.

Kék erekkel sűrűn átfutott, dologtól bütykös kezeivel babrált valamit az ölében, mint aki rózsafüzért morzsolgat ujjai közt. Biztosan csodálkozom, folytatta szünet nélkül, hogy honnan tudta, ki lehetek. Nem kell félnem, ő bizony

nem képes többre, mint megenni a kenyérhaj ráeső részét, nem úgy, mint ahogy régebben némelyik öregasszonyról a hír járta. Még így is, hogy az ember leginkább csak benn üldögél a házban a tévé előtt, széleseben érkeznek a hírek hozzá: hogy ki kit látogat meg, vagy hogy a Lenhart vendéglőjében kivették az egyik tisztaszobát. Már az is fülébe jutott, hogy mit dolgozom, és hát feletébb kíváncsi lenne, hogy még mennyire pontosan emlékszem arra, milyen is volt a falu egykoron. Ha beleegyezem, tenne velem egy próbát.

Mondtam neki, hogy nincs kifogásom ellene.

– Mesélj arról – kérte –, hogy mi minden különleges volt a mi utcánkban annak idején.

– Két bolt is volt itt – kezdtem – egymástól egyenlő távolságra a következő utcasaroknál. A felső Arminé volt, egy zsidóé, aki úgy értette a dolgát, mint senki más, mivel körültekintő, melegszívű és nagyon megbízható volt. Az alsó egy alacsony növésű, kövérkés, jobbára szétszórt magyar emberhez tartozott, akinél csak ritkán lehetett mindent egyszerre megkapni, amire az embernek épp szüksége volt. A hozzá vezető út felénél gyakran patkolt lovakat a kovács, a vele szemben lévő hosszú melléképületben szövőgépek surrogáltak, harminc lépéssel fölfelé Oswald, a hentes állt nyáron is hús, csempézett boltjában a magas, súlyos mézszárszék mögött. Jó pár házzal arrébb a nagydaráb púpos suszter, Morath húzta kaptafájára a szandálokat, csizmákat és cipőket, majdhogynem az utca végén pedig egy hátsó udvarban adták ki a szódát, meg sok késélező, üstfoltozó, ronggyűjtő és kefekészítő kínálta portékáját hangos, mindig ugyanúgy ismétlődő kurjantásokkal.

– Nem rossz – állapította meg Julia Dobler néni. – Ahhoz képest, hogy

már ilyen rég nem jártál itthon, kész csoda. Emlékszel más népekre is?

– Ha behunyom a szemem, sokakat látok magam előtt: az öreg Klockot, a bal felőli szomszédunkat, aki minden hétköznap befogta lovait a kocsija elé, hogy a déli Hotter felé menjen távol eső földjeire. Aztán Edir Kreutzert, aki szüleivel tőlünk jobbra lakott egy kis házban, és gyakran játszott nálunk az árnyékos gangon, vagy vonult végig velem meg a többi gyerekkel a falun egész a közeli nyárfásig vagy a nádas mögötti tóig. Látom Josef Schmalzot, a kopasz, pocakos fonodatulajdonost, ahogy a legdolgosabb órákban is a kapuja mellett lévő tömött akác alatt pihen egy nyugágyon izzadva, amíg munkásainak a fojtogató levegőben kell kitartani a gépek mellett. Látom a vén, ősz Pipás Liszi nénit is, amint kikönyököl alacsony ablakán, és hosszú szárú pipáját szopogatva szódatalp-szemüvege mögül kémleli a világot, járjak bármikor náddal fedett, narancsszínűre festett háza előtt. Gyakran adott nekem némi aprót, ami rendszerint futotta valami édességre vagy fagyalutra.

– Emlékszel még a Michaelre is?

– Hogyne – feleltem –, még ha sosem lettünk a legjobb barátok. Még a faluban él?

– Nem – mondta a néni. – Nagyon messzi lakik innét.

Merthogy a sorsát bizony nagyban alakította az a három esemény, amelyek a mi világrajöttünk után megváltoztatták az egész falut. Az első ilyen esemény a háború volt, ahonnan Albert, a férje sosem tért vissza, a második az elvagonírozás Németországba, aminek a következményeit én magam jobban ismerem. A harmadik az ötvenhatos népfelkelés, ami ugyan mindenhol felcsillantotta a reményt és felszította a vágyakat, de csak míg

nem zúzták őket porrá a páncélosok. Michael akkoriban kezdte meg az egyetemét a fővárosban, és csatlakozott a fölkelőkhöz, mert ugyanazokat az elveket vallotta, mint ők. Meg nem lehet mondani, hogy egy épp kínáló alkalmat kihasználva szökött át a rosszul őrzött határon, amikor a vereség már bizonyos volt, vagy már csak a szigorú büntetések elől menekült egészen a messzi Kék Hegyekig, ahol ma is lakik.

– És ott – kezdtem neki a kérdésnek, miközben arra gondoltam, hogy annak idején Norberttel, Wolffal és Manfréddal mi az eukaliptuszerdők földjére akartunk kivándorolni mindenáron – megtalálta a boldogságot?

– Boldogság – felelte a néni, és tekintete a rozzant, keskeny hídra tévedt, amely alacsonyan vezetett át a kanális felett –, talán túl nagy szó az. Már annak is örülnék, ha fele annyira jól menne a sora, mint ahogy a leveleiben írni szokta. De nem tudhatom, hogy higgyek-e a látszatnak, mert Michael már a kezdet kezdetén sem panaszkodott soha. Pedig lehet, hogy nem volt egyszerűbb dolga, mint az őseinknek, amikor Mária Terézia hívására a török dombok pusztaságában falvakat alapítottak, sok fáradsággal művelve meg a parlagon hagyott földeket, szépen betelepítve őket szőlővel, igyekezve kézműves munkával, kereskedéssel megkeresni a napi betétőt. Eleinte biztosan kevés bizalommal viseltettek iránta a helybeliek. Favágóként, pásztorként és kőfejtőként dolgozott, amíg meg nem ismerte Susant, és meg nem vettek egy elhanyagolt birtokot, hogy tehéntartásba kezdjen, ami ma is leköti minden erejét, és nem enged időt másra.

– Akkor nem is jár gyakran haza látogatóba?

– Még soha azóta – felelte a néni.

Először nem lehetett, és most, amikor már nincs veszély, mindig csak hitegeti és vigasztalja, hogy a gazdaságot nem lehet odahagyni.

– De írni csak gyakran ír?

Havonta egyszer-kétszer telefonál, hangzott a válasz. Olyan szép hallani a hangját, de mégis szívesebben olvasná az ember, amit írt. Ha elfárad, vagy utána akar gondolni valaminek, csak hátradől a széken, behunyja a szemét és meglepődik, mi minden eszébe nem jut. Mindig benne van a por is.

– A por? – kérdeztem vissza.

– Amit régen a lovas kocsik úgy felkavartak a szétjárt utakon, hogy mindent, de mindent belepett egy időre. Nem emlékszel?

– Dehogynem.

– Gyűlöltem, mert belement a számba, az orromba, a fülembé, és az izzadsággal keveredve égette az ember száját. Mindig úgy tűnt előttem, hogy napok, hetek, hónapok vesznek oda benne, míg nem Michael küldött egy képet. Ő volt rajta, lóháton, előtte jól látható porfelhők gyülekeztek.

Akkor egy csapásra megragadt benne a gondolat, hogy közte és Michael közt a több ezer kilométeres távolság ellenére váratlanul akad egy közös dolog, ami, ha Michael is hasonlóképp érez majd, hazavezeti a fiát a faluba. Talán csak ez az egy kívánság tartja még életben, hogy még egyszer láthassa őt.

– Azt hiszem – tette hozzá Dobler néni kissé halkabban –, nemsokára valóra válik a remény.

– Hogyhogy?

– Michael a legutóbbi levelében utánakérdezett, hogy a port még mindig hordja-e a szél a falun át. – Mit gondolsz – nézett fel rám hunyorogva, mint az imént –, jól értem a kérdését?

– Igen – mondtam. – El fog jönni. Bizonyosan.

Gondolkodási idő

Ahol véget ér az erdő, már látni a templomtornyot, és érzem, ahogy gyorsabban kezd verni a szívem. A földút, állapítom meg, még mindig egyenest a faluba vezet. A községházánál jobbra fordulok. Itt a posta, ott a gyógyszertár, szemben lakott az első tanárom. Valami hajt belülről, hogy megkeressem a házat. Az autó lépésben halad, tekintetem végigrepül az épületek homlokzatán. A következő sarkon felismerem a házat, ahol Armin bácsi boltja volt. Csak futólag veszem észre, hogy az egykor a nehéz kocsikerekek által árkokossá nyútt poros út már aszfaltozva van. Izgalmam növekszik, egészen ujjbegyemig bizserreg. Amint felfedezem a házat, fékezek. Már nem hárszöld, hanem kénsárgára van festve. Minden más változatlanul tűnik: az ablakok, a tetőcserepek, a kémények. Még a kapu is, ami minden nehéz kovácsoltvas díszítésével együtt állta az idő fogát. Hatvan év. Istenem, már ilyen rég volt!

Arcom égeti a nap, amikor kiszállok. Az utca másik oldalán egy padra leszek figyelmes, ráesik a ház árnyéka, ami előtt áll. Gondolkodás nélkül arra veszem az irányt, és csak a cél előtt torpanok meg, mert eszembe jut, hogy már itt is zavarhatja a lakókat, ha a tulajdonukat más bitorolja. Mégis leülök, és látom magam előtt az egykori sárga házat, azon az augusztus reggelen, amikor Edit a reggeli után mellettem ült a földön. Karunk össze-összeért, ha megemeltük kezünket, ő a balt, én a jobbot, hogy végignyaljunk a fagylaton. A tiszteket, akik az utcán lefelé bementek a házakba, csak akkor vettük észre, amikor már kőhajításnyira voltak tőlünk. Ami ezután történt, képekké foszlik, amelyek gyors egymásutánban váltják egymást: a magyar rendőr, aki pakolni kényszerített minket, anyám fülbevalóit zsebre vágta és elvette új iskolatászkám, a nagy görögdinnye, amelyet, hogy hűljön, még én eresztettem a kútba, a teherautó, amire felrakodtuk batyuinkat, Edit zavart arca a függöny mögött, ami ugyanúgy eltűnt az induláskor körbe felszálló porban, mint minden más.

A nő, aki a jobb oldalon található melléképületből jöhetett ki, lassan közeledik felém. Néhány pillanatig azt hiszem, Edit az, de aztán rádöbbenek, hogy a sötét ruhákba öltözött ismeretlen lényegesen idősebb lehet nála.

Mivel úgy beszél, ahogy a nagymama beszélt haláláig, gond nélkül megértem, amit mond. Bocsássak meg a zavarásért, kérlel, de az a benyomása, hogy tetszik nekem az a ház. Ha nem téved, akkor talán jó, ha tudom, hogy a ház eladó, mert magyar tulajdonosa már régen meghalt, és a felesége nemrég a lányához költözött. Neki pedig nem kerül semmibe, ha segítségemre van, és ezzel szívességet tesz a volt szomszédasszonyának is.

Amíg tájszólását hallgatom, amely egyre meghittebbé válik számomra, kedvem támad felfedni kilétem, az öregasszony neve után kérdezni, hogy hogyan került ebbe a házba, amely egykoron Edit szüleié volt. De elnyomom ezt a vágyamat. Talán, mert nem vagyok elég biztos az érzéseimben? Kíváncsiságom ellenben olyan erős, hogy potenciális vásárlónak adom ki magam, csak hogy megtekinthessem a házat.

Az udvaron, ahová bizonytalanul lépek, egy pillantással rögzítem, mi minden megváltozott: a hatalmas eperfát, ami a selyemhernyóimnak szolgáltatva a levéleledelt és nyárra cukorédes, éjfekete bogyókat érlelt, kivágták. A kukorica-csűr, a tehénkarám és az istálló ugyanúgy le lettek bontva, mint az annak idején még náddal fedett hátsó szin, a présház, a boroskamra, a nyári konyha a szerzsámos sufnival. Ott, ahol az épület állt, egy elöl nyitott fészker van, amelyben tűzifát és különféle szerzsámokat tárolnak. A szemem lehunyása nélkül sikerül felidéznem az egykori állapotot: újra a meredek falépcsőn ülök, ami a földet és a nyári konyhát köti össze. Hófehérke macskánkat simogatom, aki dorombolva bújjik hozzám, és közben figyelem, miként tol anyám két lapot a sütőbe és pucolja ómama szorgosan a levesnek való zöldséget, hallom a szomszédos műhelyben apámat, amint hol fűrészel, hol kalapál valamit. Ha a sütő melege elhajt a kúthoz, ami, vizében a dinnyével, ott állt, ahol most rózsabokrok nőnek, Betyár trappol lihegve hozzám, mert ugyanolyan szomjas, mint én.

Emlékeim benépesülnek, miközben az idős asszony mindenhová bevezet. A legszembetűnőbb, hogy a tornác, ahol megzavart minket a tiszt, üvegburkolatot kapott, és hogy előtte a téli konyhában, ahol egykor a sparhelt állt, ami felett, ha havat pöckölgettem, merev ujjaimat melengtettem, most egy elektromos sütő és egy krómozott csappal ellátott mosogató van. Bár a szoba üres, látom a négyszögletű asztalt, amin, ha kihagyott az áram, egy petróleumlámpa égett. A többi szobában, ahol a megsárgult tapéta felpúposodott, a legtöbb ajtó végig lehorzsolva és az ablakkeretekről pattogzik a lakk; rájövök, hogy a magyar lakók, akik mindent megkaptak, amit hátra kellett hagynunk, talán megtettek mindent, ami szükséges volt. Talán többet kellett volna. Ennek ellenére az épületet viszonylag kevés ráfordítással lakhatóvá lehetne tenni. Még csak a tetőt sem kéne újrafedni, és a külső meszelés is még évekig kitarthat.

Csodálkozom magamon, hogy így elgondolkoztam. Éppen azt mérlegelem, hogy megveszek-e egy házat, ami az enyém lenne, ha annak idején nem jön az a pár tiszt? Másrészt úgy gondolom, hogy másoknak, akik maradhattak, sem alakult jobban a sora. Hiszen velük meg a községtől vásároltatták vissza azt, amit húsz évvel azelőtt a háború után vettek el tőlük.

Természetesen nem kell rögtön döntenem, hallom az öregasszony hangját, van gondolkodási időm. Gondoljak át szépen mindent nyugodtan. Biztosan tudom, hogy tucatszani lakóházat kínálnak megvételre. Ez mellett nemcsak a fekvése szől – hiszen a falu legszebb utcájában van –, hanem a kedvező ár is: tizenötezer márka, semmiképp sem több, sőt, tán még kevesebb is. Én pedig semmiképp sem volnék ellenére, mint új szomszéd. És ha a többi némethez hasonlóan, akik már vettek maguknak itt házat, csak a nyarat szeretném itt tölteni, ő szívesen ügyelne rá, amíg Isten kegyelme engedi.

Megígérem neki, hogy értesítem, megindultan ülök be a kocsiba, és még látom a visszapillantó tükörben, ahogy a kapuban áll és néz utánam.

Még az élmények hatása alatt Lenharts vendéglőjének parkolójába hajtok, amit, bár most másképp hívják, titokban így fogok nevezni. A fogadósné, egy vonzó, középkorú nő, akit egy magyar ember vett el, egész jól beszéli a német nyelvet, még ha az első telepések csak kései leszármazottja is.

A legjobb szobát kapom, mondja, és rögtön ehetek is. Csibepaprikás van galuskával. A kadarkát, ami saját szőlőből készült házibor, a szokásosnál kissé gyorsabban iszom. Mielőtt kiüríteném a harmadik poharat, egy új vendég lép be az ajtón. A férfi, akit úgy hetvennek saccolok, futólag az asztalhoz tekint, ahol három magyar férfi beszélget egymással. Aztán felém közelít, és németül kérdezi, hogy helyet foglalhat-e nálam.

Jelzem, hogy nincs ellene kifogásom.

Azt beszélük, hogy házat akarok venni, kezdi. Hogy már tud róla, nem lep meg különösebben. Itt nem sok minden történik, és minden apróság szélsébséggel terjed. Már régebben is így volt. Ugyanis a gyerekkorát és az ifjúságát is a faluban töltötte. Tizenhét évesen az SS-hez sorozták, röviddel a keserű vég előtt néhány társával még sikerült megszöknie és Németországba jutnia.

Ha helyesen ítélem meg beszédének sajátosságait, azt hiszem, Stuttgart térségéből érkezik. Mérlegelem, hogy ezt és nevét megkérdezzem-e tőle, mégis vonakodom, mert akkor fel kéne tárnom saját kilételemet is, anélkül hogy biztos lennék benne, hogy valóban ezt szeretném. Mielőtt elhatározom magam, a férfi folytatja.

– Kezdetben úgy éreztem, hogy becsaptak az otthoniakhoz képest, akiknek megmaradt birtoka, gazdasága – meséli. – De alig két év elmúltával, amikor az elsőkét számúzták a mi vidékünkéről, már egyértelműen előnyösebbnek láttam a helyzetem. A legrosszabbul azok jártak, akiket utoljára toloncoltak ki kelet felé. Ha ott maradtak, tényleg utolsóként végezték. Most pedig minden az őket ért összes veszteségért olyan összegekkel tömik be a szájuk, ami a nyugaton szétesztott pénzekhez képest szinte száználmasnak tűnik. Másrészt, aki végig a vörösöknek nyalt, talán nem is érdemel mást.” – Ha eddig nem, akkor mostanra teljesen biztos vagyok benne, hogy nem árulok el semmit arról, hogy én is a faluból származom, és hogy bizony nem hagytam el a megfelelő időben Szászországot, mert a folyó melletti városban, Norbert, Wolf és Manfred személyében új barátokra leltem, ami gyógyító pótlékként szolgált a messzi falu helyett.

A férfi, aki időközben hozzám hasonlóan kadarkát iszik, nem is igazán vár arra, hogy mondjak valamit. – Tulajdonképpen – folytatja – a legnagyobb vesztesek, akiket nem telepítettek ki. Jómagam mindenestre úgy érzem, hogy náluk jobban jártam. A ház, amit öt éve vettem, eléggé elüt a többitől. Van benne fürdő, tusoló, vendég-WC és szauna. Mindehhez még egy nagy birtok. A fele szőlő, magam fejtem a saját Schillerem. Mégis az egész egy tizedébe került annak, amit a Neckar mentén kellett volna leperkálnom érte. A nyugalom grátisz jár hozzám, és a levegő olyan tiszta, amelyet ezen a gyötrelmes bolygón már alig találni. Csak a nyár olyan, amilyen, úgyhogy a delet árnyékban kell tölteni.

Kiissza poharát, és látom a szemén, ahogyan hatni kezd az alkohol. – De ez az egyetlen, amit meg kell gondolni – teszi hozzá nehezen forgó nyelvvel. – Ezért nem vonakodnék, ha tényleg fontolóra kéne venni, hogy állandó lakos legyek. Hidd el, földi, egy olyan nyugdíjból, amivel az Alpokban és az Ostseen nem nagyon ugrálhat az ember, itt úgy élsz, mint Jani a hegyen.

Amíg hallgatom, váltakoznak bennem az érzések, és nem tudom, melyik rezdülés a legerősebb.

Mielőtt a férfi fizet, nehézkesen feláll és bizonytalan léptekkel megindul, felajánlja, hogy látogassam meg.

Nem fogadom el, de nem is utasítom vissza.

A szobában, ahol már kezd sötétedni, elnyúlok az ágyon és lehunyom a szemem, anélkül hogy el tudnék aludni. Felülök és vizet spriccelek egy pohárba a szódásüvegből, ami az éjjeliszekrényen áll. Amint ittam, az ablakhoz lépek, mert halk csobogást vélek hallani odakint. Az udvaron, néhány asztallal körülvéve, amelyeknél senki sem ül, felfedezek egy magas szökőkutat, ami több lámpa fényében sárgásan csillámlik. A látvány megnyugtat. Nem kell, gondolom magamban, már most biztosan tudnom, hogy felkeresem-e az úri házban lakó férfit, nem kell tudnom a választ, amellyel az idős asszonynak tartozom. Van még idő átgondolni mindent.

Vágó Marianna fordításai

BÓLYI PINCESOR (KOVÁCS ATTILA FELVÉTELE)

Engelbert Rittinger

Ma egy olyan úr lennék...

Igen, ma már bizonyosan egy olyasfajta úr lennék, aki *von*-nal írma a nevét, ha annak idején megfogadtam volna jóindulatú tanárom tanácsát. Hagynom kellett volna magam elmagyarosítani, és ezt Oláh professzor úr még el is intézte volna nekem. Azonban ki hitte volna ezt akkor, a lódenkabátos időkben, mikor az időjárásért a meteorológusokat tettük felelőssé, és miattuk fáj, ha nem minden nap a keleti szél fúj, az új világ kötelező ígéretével, szóval ki hitte volna akkor, hogy megéljük azt az időt is, amikor a gyönyörű Westerwald felől hideg szél fog fújni? És hogy kétféle köpönyegre is szükségünk lesz? Egyetlen ember sem hitt valójában ebben a lehetőségben, magam is csak legbelül, kizárólag saját használatra gondoltam sápadtan és elmosódottan minderre, és éppen ezért maradtam öröklött és egyszerű nevemnél, s most már mindenhez túl késő...

Hogy az egészet érthetővé tegyem, messze vissza kell nyúlnom, egészen a Bibliáig. Na, éppen Palesztinához semmi közöm nincs, viszont a wartburgi Bibliához igen, már csak a példa végett is. Abban írják valahol, hogy az elsőből utolsók, az utolsóból elsők lesznek. Utolsónak lenni – na, ebben hatalmas gyakorlatom és tapasztalatom van, de egyszer minden erőfeszitésem és akaratom ellenére első lettem, mégpedig elég hosszasan, két egész éven keresztül. Mindez úgy történt, hogy öt évvel az érettségi után sokkal érettebben, rengeteg tapasztalattal és többszörös rostálással a hátam mögött, a katonaságnak köszönhetően kéthavi késéssel el akartam kezdeni az egyetemem. Voltaképp csupán egy hét lett volna, azonban Feri bácsi, a felelős azt mondta, hogy harminchat hónapos katonai szolgálat után megérdelek még egy hét pihenőt, amiből aztán két hónap lett.

Ekkor kellett rajtam a bibliai mondásnak beteljesednie. Talán az akkori fiatalság általános szerénysége volt az, minek következtében az elsőként megjelent mindig az utolsó helyet foglalta el, és így tovább az első helyig, ami az utolsó jutott, s ahogy ezt már fentebb említettem, ez én voltam.

Így lettem tehát „csoportelső”, ami az ülőhelyeket illette, s ennek mind az előnyei, mind a hátrányai megvoltak. Hogy mi tartozott az egyikhez, és mi a másikhoz, azt sajnos előre nem lehetett tudni, éppen ebben rejtőzött az ülőhely rizikója. Számomra előnyt jelentett, hogy az igencsak jól képzett és hozzáértő professzor minden szavát érthettem, s ezzel a többiekkel szembeni hátrányomat csökkenthettem.

Amit akkoriban hátránynak találtam, s ami most előnyös is lehetne, az a közösségi üggyé emelkedett magánbeszélgetésünk volt, egy hetente ismétlődő párbeszéd Oláh professzor és köztem. A többiek halotti csöndben figyeltek, vagy közben saját dolgaikkal foglalkoztak, annak függvényében, hogy készen voltak-e az aktuális házi feladattal vagy sem. Számukra az én ülőhelyem időbeli nyereséget jelentett, s más viszonylatokban is hatalmas előnyt.

Beszélgetéseink egy bizonyos idő után tipikussá és megszokottá váltak, viszont semmi esetre sem unalmassá. A professzor úr a következő kérdéssel nyi-

totta a beszélgetést: „Na, Wastl, mikor magyarosíttatja a nevét?” – „Szóba sem jöhet, professzor úr, egyszerűen eszembe sem jut.” – „És miért nem?” – „Mit szólna hozzá az apám? Nyilvánvalóan sértő lenne ez számára.” – „Nem feltétlenül, idővel csak hozzászokna.” – „De professzor úr, ez az én esetemben elég vicces lenne, mert hogy hangzik az például, hogy Wastl Lendkerei vagy Wastl Lengvári? Teljesen lehetetlenül cseng, úgy néz ki, mint egy kés markolat és penge nélkül, nemde?” – „Igen, talán – egyezett bele ő is –, de a majdani gyerekek...” – „Ha Önnek az apja neve nem elég jó, akkor magyarosítsa nyugodtan a nevét, de én nem teszem.” – „Kár, mert végül is Magyarországon élünk, s én ezt magának teljesen ingyen elintézném.” – „Professzor úr, köszönöm a gondoskodását, de ez nem pénzkérdés. Másrészt ismerek olyan személyiségeket a magyar történelemben, akik idegen hangzású nevük ellenére is jó hazafiak voltak, és olyanokat is, akiket magyar hangzású nevük ellenére manapság hazáulóként tartanak számon.”

Így és hasonlóan teltek a mindenkori első percek, miközben az erre vonatkozó nézeteinket egymásnak eresztettük. Egyébként ebből semmilyen hátrányos következmények sem származtak, nem vettem rossz néven a dolgot, és ő kifejezetten jól viselt engem, voltaképp kedvelt, mindig a keresztnevemen szólított, és minduntalan biztosított jóindulatáról. És mégis, fél év múlva a fém lett a tét.

Egy esős nap történt, ami vagy az ahhoz hasonlók amúgy is idegessé tettek. S miután a professzor úr ismét kijátszotta a magyar kártyát, elegem lett, elszakadt a türelmem hosszú fonala. Eltökélten és majdnem durván vágtam vissza neki: „Ó, professzor úr, hagyjuk már ezt a felesleges szócséplést a magyarosításról. Egyébként meg olyan magyar, mint a professzor úr, bármikor vagyok!”

Krétafehérre sápadt a meglepetéstől és azt kérdezte: „Hogyhogy?”

Egy egyetemen már elvesztegettem egy félévet származásom miatt. De annak politikai okai voltak. Ez itt nem politika volt, csupán hamis hazafiság egy kis nacionalizmussal fűszerezve, s ami mellett a nevemen kívül semmit sem veszíthettem, és persze éppúgy rendelkeztem a saját fűszereimmel. Ezért válaszoltam egészen meggondolatlanul és élesen: „Már megengedje, professzor úr, de egy Oláh sohasem volt Magyar, vagy nem?” Másodpercekig halotti csend uralta a termet, majd egyértelmű vihogás tört ki. A családnevek jelentéséről és származásáról már mindannyiunknak volt sejtésünk. A professzor úr könnyen megállapíthatta, hogy a kárörvendő nevetés ezúttal az ő számlájára történt. Végeredményben egy rendes ember volt, aki az eredményt a következő szavakkal könyvelte el: „Rendben, akkor lássunk munkához!”

Semmilyen következményei nem voltak az esetnek. Később úgymond barátok lettünk, és eljött az az idő, amikor a hajdani viselkedésemről értékelően nyilatkozott. A magyarosításom problémája egyszer s mindenkorra lezáródott. És most, hogy az évtizedek óta Tollseprűnek hívott professzor úr örökre eltávozott közülünk, és már odaát olvassa és javítgatja visszaemlékezéseim helyesírási hibáit, ma már mindenképpen késő. Eredetileg szintén jogász volt, s ígéretéhez híven bizonyosan ingyen elintézte volna nekem a dolgot, de hol talállok manapság egy olyan ügyvédet, aki ezt így megteszi, amikor erre a célra már semmi pénzem sincs?

S hogyan lehettem volna ezáltal egy *von*-nal ellátott úr? Egészen egyszerűen. És ehhez egy igazi *von*, talán még az *Edler von* nemesi megkülönböztetés is járult volna, egy férfi szép dupla névvel, mint például Ajtósi-Dürer, vagy mint napjaink férjjeinek egyike. Ha annak idején megfogadtam volna professzorom tanácsát, ma Lendkerek-Schwungradnak hívhatnának, vagy akár Lengvárinak, mert ha a Schwungradban ismeretlen okokból talán egy kis szláv beütés is található, tehát Schwungrad, akkor már tényleg az ősök nyomán vagyunk, és a *vári* a helyes! És vajon ki figyelt volna arra az ötvenes években, hogy most „i” vagy „y”, amikor minden fontosabb volt, mint a hivatalnokok földrajzi ismerete? Ma tehát lehetnék egy Lengváry-Schwungrad, és ez mindenképpen egy nemesi utójel, amit feltehetőleg kutyabőrre írtak, s ráadásul még egészen dallamos és kellemes a csengése, majdnem nemesi, mondhatná az ember. Mert a német nyelvű nyugaton hajdani honfitársaink nagy előszeretettel használták a *von*-t, akár megalapozottan, akár nem – többnyire nem. A legtöbb esetben még csak „i” vagy „y” sem volt a nevek végén – mint a szlávoknál az „itsch” és a „witsch” –, aminek a németben az „er” végződés felel meg. Bizonyosan hiúság és behízeltetés mindez, gondoltam. Elég vicces dolog, mikor egy német képeslapban M. von Meszaros úr hirdetését olvashatjuk. Ez minden további illusztráció nélkül annyira magyaros, hogy az eredetiséget szinte érezni lehet. Na igen, ne értse nek félre, nem vagyok naturalista, és nem a német írásmód utáni magyar kiejtésre gondolok, de a német kiejtés mellett is megérik itthoni érzékszerveim a hurka és a disznósajt illatát...

Remélhetőleg senkit sem bántottam meg ezzel, amit természetesen nem is akartam, s így sokkal könnyebb dolgom volt, mint a hajdani főnökömnek, az Európa-szerte ismert borásznak, Sándor Pettenkoffernak Rákosi Mátyással. A mindentudó az általa tervezett villányi citromültetvény ügyében érkezett látogatóba a szakmai okokból tiszteletbeli párttaggá választott elvtársához, és a pincében folytatott beszélgetés és kóstolás közben Rákosi személyes szakmai ismereteit is kifejtette a következő megjegyzéssel: „Jó szaga van ennek a bornak!” Az öreg Pettenkoffer szinte teljesen süket volt, azonban boros ügyekben még mindig kiváló volt a hallása, és nagyon kényes volt a helyes kifejezésekre. S minthogy csupán egyetlen régi köpönyege volt, nem engedhette meg magának, hogy a nemes szőlőnedű helytelen jellemzése így maradjon.

Gyors válasza rövid volt és meggyőző: „Vezérem, tudnia kell, hogy a szarnak van szaga, a villányi bornak pedig jó illata.” Rákosi értékelte a szakmai tudást, s ezért az alkalmi tanárt jutalomként áthelyezte egy olyan helyre, ahol sokoldalú képességeit még inkább kamatoztatni tudta. Igen, hajdanán ilyen idők jártak és ilyen viszonyok. A legkönnyebb azoknak volt, akik egyáltalán nem tudták magyarosítani a nevüket, még akkor sem, ha akarták volna, hiszen olyan nevek, mint Bósz vagy Nesz olyan mértékben magyarnak tűnnek, hogy az ősök kétségkívül feltehetőleg magával Árpád fejedelemmel érkeztek útleveél és iránytű nélkül át a Vereckei-szoroson, és a magyar történelem sodrában egy vargabetűvel később Londonba kerültek a lord-major szolgálatába, mint ahogyan azt a magyar irodalom arany nyelvű költőjének, Arany Jánosnak a művében olvashatjuk: „Felköttem a lord-majort, ha bosszant bármi nesz.” Kinek van szüksége több bizonyítékra? És itt nemcsak Anglia királya lett bósz, hanem ezzel a névvel odahaza az ember akár *vitéz* is lehetett, ha volt elég bá-

torsága hozzá. Ahogy az események bebizonyították, egyik sem volt egészen veszélytelen.

Azok is jól jártak, akik olyan rövid neveket örökölték, mint a Lang vagy a Huber, egyszerűen Lánagnak vagy Húbérnek írták, és ezzel a kis meghosszabbítással hosszú időre látszólag magyarrá váltak. Azért látszólag, mert ez a kisajátítás ellen nem volt elegendő, ahogy az igazi magyarosított nevek sem mentek át a származást ellenőrző vizsgán, azonban ezekkel a nevekkal az ember akár akadémikus is lehetett vagy lehet, csupán a hozzá tartozó fejre van mellékesen szüksége, másra nem.

És ha az embernek amúgy sincs semmije az őstől örökölt nevéen kívül, akkor az ember az marad, ami éppen volt. Így maradtam és maradok hát Wastl Schwungrad, talán egyre kevesebb svunggal, de még mindig tartással. Nem szlávul értem a *gradot*, hanem németül: a tartás fokaként.

(1992)

Vincze Ferenc fordítása

Koloman Brenner Örökké velünk

(*In memoriam Engelbert Rittinger*)

Okos szemeit
lecsukva pihen
úgy, mint még
életében soha.

A fejét lehajtva
torkát köszörülte
és gyengéden érdes hangja
egy izzó mondatot suttogott,
melyen elmélkedhetünk

Te itt maradsz
örökké velünk

Czövek Andrea fordítása

Sopron

Szeretett város az ókor
 illatát lehelő barokk
 cirádás mint főnix a hamuból
 új életre keltél holtta merevítő
 évek sora után újra élet-
 jeleket adsz de mozdulataiddal
 akként vonzod a pillantásokat
 mint a kurvák teszik

Gyűlölt város te ahol a beton-
 tömbök közt élni nem lehet s ahol
 a pázsit elaszik a nyár tűzében
 mint a remény a szívekben holott
 sistergő kolbász- és Marlboro-illat
 szálldos a Fő téren a Szentháromság-
 szobor körül botorkál valaki
 de fenyveserdőkben csönd honol

Szeretett város örökzöld-koszorús
 feltarthatatlan rohan az idő
 tova de a végtelen érintése
 nyakszirtünkön s az asszonyok akár
 a fagyalt édesek és ragadásak
 a heves nyárban s különös utóízt
 hagynak maguk után amitől később
 szégyenkezünk csak súlyos álmainkban

Gyűlölt város élő halottakkal akik
 mozdulatlanul csoszognak tova
 a macskaköveken Liszt és Haydn
 ütemeire mint marionett-
 bábuk lelógó fejjel nyakkendősen
 hamis prófétáktól elámítottan
 az életen át pedig a Fertő-
 tó habjain hattyúkat ringat

Kerék Imre fordítása

Sopron 2

A teheneket megfejik mégis és
 melegítőben vigyorg egy barna arc
 a mell göndör szőrei közt
 napfény csillog láncba verve
 pedig a szolárium rég elcsalta
 kuncsaftjait bár a bódék előtt
 a strandon a pirosra sült sörhas nem ezt
 hirdeti halálra tömik a hattyúkat
 jóakaró tökmagok akik aztán sosem
 látnak többet érdeklődés híján remélhetőleg
 mindjárt zöld a napi kipufogógáz adag
 az orrba a pórusokon át szívódik
 fel ízlésük kolosszális üvegei
 kótyavetyélik el az időt elütő és a fejet
 butító kellékeket egy szeplőszomorú
 klarinét küzdi magát a főtéren át
 turistahúsos galambokat zavar valaki fel

DE EZ MIND ELMŰLIK

mint a sok dugó a határon hisz Európa felé
 masírozunk városunkkal az élen de a fitness-centerben
 mindenki egyenlő a borotvált fejekről nem tudni
 hogy az apa Schmidt volt egykor vagy magyar ember
 Erdélyből származó minden egy ahogy a sörfajták
 is langyosak mind nyári ricsaj a játék utáni
 jó kis farce kedvéért még elkurjantják
 a német neveket a nyakkendők egyre hanyagabb
 lógnak és a kitűrt ingek édes kis tokáknak
 nézhetők a sarki nonstop boltból
 felvirágoznak a szomjak eloltva mind
 mint a toronyban a lángok a vészjelzés után
 mely házaink csak beárnyékolja őrködés helyett

Vágó Marianna fordítása

Mind

Az üres szavak
mind elkoptak
a játéknak
vége már rég

csak te
és a fájdalom

ti
maradtok nekem

Vajda Károly fordítása

Vasárnap délután

Kikristályosodott bölcsességek ködösítik a levegőt
csak nem hagyni árulkodó jelet
vasárnap délután ikrák csöpögnek
csikorgó dal művészettől tajtékzó
kopár léptek utóvéd nincsen
két kéz ölemben csupán sajátom

Seregély Ágnes fordítása

Josef Michaelis

Agónia

A második világháború után fasisztának bélyegeztek,
azután világgá úztek bennünket...

Azután az itt maradók egyesületeit oszlatták fel,
azután a nevünket változtatták meg,
azután a házainkat vették el,
azután az iskoláinkat zárták be,
azután a papjainkat hallgattatták el,
azután a szokásainkat nem túrték tovább,
utána anyánk már nem énekelt többé bölcsődalt,
utána már nem beszéltünk egymás közt németül,
utána törni kezdtük az anyanyelvünket,
utána már nem tudtuk, kik vagyunk,
utána hagytuk elgyomosodni temetőinket,
utána...
végül feladtuk a hitünket...

MA MÁR VAN KISEBBSÉGI TÖRVÉNYÜNK

Most olcsó munkaerőt jelentünk a Nyugatnak,
most turistáknak büszkélkednek velünk,
most az ellentétek a többségi nemzeten belül éleződnek,
most újrakezdődik közöttünk a torzsalkodás,
most eltávoznak közülünk még németül beszélő nagyszüleink,
most elkorhadnak a családfáink,
most utolsó gyökereinket mi magunk tépjük ki,
most elkótyavetyéljük örökségünk féltve őrzött filléreit,
most eladjuk véletlenül még megmaradt nemzeti viseletünket,
most itt állunk anyaszült meztelenül,
most fordulnak meg őseink a sírjukban,
most véssük nevünket a saját fejfánkra,
most kapjuk meg az utolsó kenetet,
most...
most még azért lélegzünk,
most még azért szeretnék reménykedni valamiben ...

MA UTÓDAINK AZ ÓVODÁBAN EGY IDEGEN NYELVET TANULNAK ANYANYELVÜKKÉNT

Soll ich jetzt ungarisch fortsetzen?

Dacsi Margit fordítása

Ördögűzés

König Róbert fametszete

[Jerg Ratgeb festő emlékére (1480 körül–1526)]

A gonosz
nem csak
bitófákon lóg
Közöttünk házal
nap mint nap
Követei
hegyes szarvú szörnyecskek
minden ajtón kopogtatnak
Néha békésen
püspökök áldást osztó keze
mögé rejtőznek
máskor megsebzett vadkan dühébe
Az Ember
ingatag
Ha lelke megtörik
tort ülnek
a pokol démonai
Kétkedőket
kereszték árnyékában is
az ördög kísért

KÖNIG RÓBERT RAJZA

Visszapillantás

Az éveket
megemésztette az idő
örökké korgó gyomra
Magamra maradok
lerágott emlékcsontokkal
A megálmodott
tovabballag
merengve bámulom
míg léptei ösvényét
elnyeli a látóhatár

A szerző fordításai

Száb asszony Baranyából

Unokájával
magyarul
beszél.
Németül
kutyájával,
macskájával,
fényképeivel,
imakönyvével,
halottaival,
magával.
Utolsóként
a zsákfaluban
nemsokára
Istennel?

Segítőkézség

Önsorsrontó
nemzet
vagyunk.

És vannak,
kik derekasan
segítenek nekünk ebben.

Seregély Ágnes fordításai

Költészet

Anyanyelvem
szavai
verskarámban:
az ideák préríjéről
lasszóval befogott
makrancos musztángok

Őszi elégia

A költemények fák
minden szó – egy levél
Némelyek még virulnak
mások rőten rozsdulnak
végül aztán
mindegyiket e

l
f
ú
j
j
a
a szél

Ódacserепek

Asszociáció

Alakod
virágesőben
vajúdo
cseresznyefa

42 Celsius-fok

Pillantásod
olvadó viasza
pórusaimba
csorog,
tapintásod
gyapotja
omló kelmeként
megtöröl,
szőke
hajzuhatag
áraszt el
csendeselyemmel.
Úttalan utakon
verejtékgöngyök
gurulnak
a fellélegző
parázsba –
Láz égeti
a nyári délutánt.

Tizenhét

Búzavirággal
koszorúzott
kőszénsötét
pupilláidban
a szűzi titkok
szentjánosbogarak
rajzanak

Szülőfalum

Orgona
nyár pora
ősi est
sírkereszt

Béla Bayer fordításai

Laura Kolbach

Csalóadás

Gyakran álmodtam régen a holdról,
Bámultam őt, és repülni vágytam,
Ma már tudom, látszat volt csupán,
Mi fogva tartott, csak a képet imádtam.

1994

A karácsony fája
Az életem álma
Bölcsesség szívemen
Csöndes gyötrelem

Seregély Ágnes fordításai

Angela Korb

Csendes éj

Pokol hatalma
örök csata
ördögi pata
az égbolt is belehasad!

★

A gyermeki ártatlanság
a felnőtté válás
sűrűjébe vész.
S ettől fogva
legyőzi kérkedve
az én gyermeki naivitását.
A metamorfózis
beteljesült!

Vajda Károly fordítása

Pécs

Ég felé törő
tornyoknak városa
Pécs
útba igazítanak
hol a Parnasszus
a püspök és költő Janus P.
felszentelt helye

Csúf óvárosa
szűk sikátoroknak
homlokzatok omló vakolatával
a cigarettabűz és sörpárlatok
híre szintúgy kétes
mint a lelketlen silók
a még ártatlan tájban

Törökfürdők régi
tisztes városa
hol Szent Ferenc temploma mellett
elnémult müezzinek kísértének
régóta már a karcsú minaretben
rajtuk a múlt idők átka
és az enyhítő harangszóra várnak

Vágó Marianna fordítása

„CHRISTKINDLSPIEL” A PÉCSI BAZILIKÁBAN – PÉCS/FÜNFKIRCHEN
(AMBACH MÓNICA FELVÉTELE)

Angela Korb

Szegregáció

A minap hazafelé vonatozva egy hihetetlennek tűnő történetet hallottam. Velem átellenben három cigány ült a négyes üléseken. Furcsa beszélgetést folytattak egymással. Egy öreg boszorkáról volt szó, aki a falujukon kívül, a hetedik elhagyott szőlődombon lakik. Hogy egy sajátos nyelvet beszél, sok kemény hangzóval. Meg hogy a faluban nem élnek idősebb emberek, s ő már közel százéves kell hogy legyen. Hogy sosem megy be a faluba, és még senki sem vette a bátorságot, hogy felmenjen hozzá. Hogy bizonyosan boszorka, különben nem tudna egyedül megélni ott, az erdő szélén.

Megállt a vonat. Sajnos, le kellett szálljak, de a történet nem hagyott nyugodni. A falu neve Kánaán volt. Elhatároztam, hogy felkeresem a boszorkát. Elkezdtem érdeklődni. A lakosok között csak egy magyar akadt, a polgármester. Az összes többi cigány. A magyar csak egy nyelvet beszélt, a cigányok kettőt, más nyelven nem tudott senki.

A faluban csak körülbelül tudtak útba igazítani. Összeszedtem magam, és nekivágtam a régi szőlőhegynek. Meredek út vezetett fölfelé. Fent sűrű bozótoson kellett átvágnom, míg találtam egy utat, ami egy tisztásra vezetett. A Paradicsomba érkeztem! Rózsák mosolyogtak rám, csodás gyümölcsfák nőttek mindenfelé. Bársonyos moha simogatta lépteim, a füvek és virágok friss és erős illata bódított el. Mintha álmodtam volna, úgy közeledtem az idő súlya alatt elferdült pincéhez.

Hirtelen egy kutya ugrott fel. Kinyílt a kékre mázolt ajtó, és egy idős, enyhén púpos öregasszony állt előttem. A boszorka! Szokatlan módon sváb viseletet hordott. Összeszedve összes bátorságom, megszólítottam:

– Szép jó napot, öreganyám!

– Jesszusz Mária!... Édes gyermekem. Hát mi szél hozott erre? Tán értesz németül?

Persze hogy értettem! Csoda szép délutánt töltöttem el az elhagyott szőlőhegyen, ahová még senki más nem merészkedett el.

Az állítólagos boszorka réges-régen költözött oda. Azon a napon, amikor családját és számos szomszédjukat marhavagonokban vitték el idegen földre. Azóta él fent egyedül, a lenti világ idegen számára. Egy fuvaros látja el a legszükségesebb holmikkal, amiket saját maga nem tud előállítani. Ő azonban egy másik úton jut fel a hegyre. Így Kánaán lakói mit sem tudnak róla. Mért is érdekelné a nénit a diaszpóra? Hisz eléggé el vannak foglalva magukkal.

A néni bőségesen megvendégtelt, mindenben a kedvemben akart járni és sokat mesélt. Látogatók ritkán érkeztek hozzá. Magyarul nem tudott.

Elvárások

Z. felköltözött a hegyre. Ott várt G. érkezésére. A völgy lakóihoz való viszonya ambivalensen alakult. Döntését legfőképpen az a törekvés mozdította elő, hogy művészi tevékenységeit rendezett, tudatosan választott magányban szabadon végezhesse. A völgylakók ellen irányuló érzései leginkább azok fogyasztásnak behódoló hajlamaiban és tudatlan művészetellenességében gyökereztek. Mindeközben persze tisztában volt azzal, hogy az aszketikus elmagányosodás óhatatlanul művészi ihletforrásainak elapadásához vezethet. Legalábbis annyiban, hogy a közönség hiánya bizony nem enged teret a befogadói folyamatok kibontakozásának. Befogadók nélkül nincs hagyomány, hagyomány nélkül pedig nincs bevégzett alkotás. Ezért akarta Z., hogy G. ellátogasson hozzá. Hiszen a mester nagyságát egy tanítványnak kell továbbvinnie, hogy híre fennmaradjon az utókor számára.

Tevékenysége abból állt, hogy kötelező jelleggel gondolatokat préselt ki magából nap mint nap. Robusztus, filozofikus konstrukciók köröztek fejében, hasonlatosan azokhoz a zsírosra etetett, ocsmány szürke galambokhoz, melyek az emeletes házak tetején elterülő sörpárából sosem lesznek képesek szárnyra kelni.

Vágyott arra, hogy emberek között lehessen. Bár az emberek közti baráti szeretettől túlsorduló világgal kapcsolatos színpompás víziói már rég szapanbuborékokként pukkantak széjjel, nihilizmusa legeslegmélyén még mindig azon kapta magát, hogy kedve lenne kihívni az eddig meg nem történtet, és főszereplőként tevékenykedve élni meg a benne kialakuló szituációkat.

A hegyen csak a természet. Tűnődve átvándorolt éjjelek, sehol egy pihenő. Várta, hogy G. megérkezzen. Egy farkasember-különc a völgylakók közt. Vele megoszthatná gondolatait. Tulajdonképpen már itt kéne lennie.

Z. gondolati magasrepülései írásképtelenségének falaiba ütköztek. G. a fal túlsó oldalán volt. Valahogy el kell érnie őt. Z. lenne a kimondott szó és G. az írástudó transzformátor.

Hol marad? Jönnie kell! Az éj vad és durva, csillagok véreznek el. El kell jönnie! Porladó tagok szétszórva az út szélén, jéghideg az ébredés. És még mindig várakozón!

Vágó Marianna fordításai

Béla Bayer

Korai látogató

– Hát te meg? – lépett Martin úr az ajtóban álldogáló fiú felé. – Mi az ördög hozott hozzád ezen a keresztényinek éppen nem nevezhető korai órán? Thorsten, Thorsten, hát sosem változol meg, sosem lesz belőled érett ember? Gyere be, no!

Az a tény, hogy az egykori érettségiző egyenruhát visel, egyáltalán nem tűnt fel neki.

– Tudjátok, néha szelektív a látásom – mondta a kollégáinak, ha azok panaszkodni akartak volna nála valami diákcsíny miatt –, nekem a dolgok egészen más oldalukat mutatják.

Ez a mondat később az egész gimnáziumban szállóigévé vált.

– Martin úr, tanár úr!

– Hagyd csak. Hagyd csak el a tanár urazást! Itt nálam nem kell így szólítanod. Amúgy sem vagyok már az pár hónapja. Felfüggesztettek. Inkább gyere – mondta, miközben poharak után keresgélt –, kóstoljuk meg egyszer ezt a kiváló snapszot! Te gyerek, hogy ez mennyire finom! Mindenképp meg kell kóstolnod! Közben meg mesélj, mihez kezdél az érettségi után. Nem voltál ott az osztálytalálkozón, ugye? Látod, most bepótolhatjuk és megihatjuk a pertut.

– De Martin úr – vörösödött el hirtelen a fiú arca –, hivatalos ügyben járok itt.

– Hagyd már el a hivatalos részét! Itt aztán tényleg elfelejtheted!

– Martin úr, én rendőrként jövök magához! Felsőbb utasításra!

– Na, hát az szép, fiam. Tényleg – próbált az egykori osztályfőnök viccelődni. – Akkor időközben már meg kellett tanuljad, hogy mire valók az utasítások.

– Martin úr – igyekezett a fiú egyre szigorúbb lenni. – Velem kell jönnie!

– Merthogy?

– Politikai okokból kifolyólag.

– De hová?

– Az őrségre! El kell vezessem.

– Hát ha muszáj. Mondd csak, átöltözhethetnék még gyorsan, vagy jöjjenek inkább így, pizsamában?

– De Martin úr, ez komoly dolog! Ne tegyen nevetségessé!

– Jól van már, jól van! Thorsten fiam, mondd csak, mi lett belőled? Alig ismerek rád. Hát hová lett az a langaléta kölyök, aki voltál, a forradalmár, a hippi, aki hósi halált halt volna az elképzeléseierért? Az a fiú, aki inkább ellenállt volna, semmint egyszer is felhúzza holmi uniformist!

– Igyekezzen! Ha nem vagyunk ott időre, büntetést kapok. Kérem, Martin úr, ne tegye tönkre a karrieremet! Nagyon kérem!

– Na, hát akkor mire várunk még?

Még eltartott egy darabig, amíg így ketten az utcára keveredtek. A koszos lépcsőházban unalmas csend honolt. Napfényes vasárnap reggel volt – március idusa.

Vágó Marianna fordítása

János Szabó

Agyonverni egy kutyát gonosz dolog

Egy veszett kutyát agyonverni, szükséges beavatkozás.
Egy ellenségeinkre veszélyt jelentő veszett kutyát agyonverni, szabotázs.
Azon ellenségeinkre veszélyt jelentő veszett kutyát agyonverni, akikből még barátok is válhatnak, így és úgy is értelmezhető. Mikor hogy.

(1985)

A stoppos

(Nem tanmese)

Mi a baja ma a világnak velem? Másfél órája ácsorgok itt egy szál hátzissákkal az út szélén, és senki sem vesz fel. Ez nem lehet igaz! Á, ez is továbbhajt. Ezt a pechet...

Végre! Metálkék Mercedes, típusa 190E, fiatal nő a kormánynál, most már nem lehet baj. Bár egy kicsit hallgatag, igazából kifejezetten hallgatag, már-már azt mondhatná az ember, barátságtalanul, de biztosan és tempósan vezet.

Most bekapcsolja a rádiót. Zene. Figyelem elszánt vonásait, hát, szerelmi kalandra ma sem kell számítanom. A lényeg, hogy gyorsan elérjem az úti célot. Amúgy feltűnően üres ez a kocsi. Még csak egy kézításka sincs nála. Talán hátul a csomagtartóban.

Vajon szálljak ki a város szélén? Nem, inkább bemegyek vele a központba.

Hát akkor én most... Már nem lehet? Hogyhogy? Mi történik? Egy épületnek neki? Ennek az épületnek itt? Dinamittal a csomagtartóban? Ki akarnék szállni! Ki akarok szállni! Én csak...

(1987)

Hamburg kontra Somberek

Két lehetetlen emlékmű áll Hamburgban, meséli nekem barátom, Globertrotter. Az egyik a városháza előtt álló Heine-szobor. Mintha az alkotója a költő ellenségeinek (akikből nem kevés volt neki) számos tanácsát pontosan követte volna. A másik Bismarckot ábrázolja. A Német Birodalom alapítója karddal áll egy dombon, monumentálisan, rendíthetetlenül, a legfelsőbb tekintély megtestesítőjeként – a Reeperbahn piros lámpás negyede felé tekintve.

A Reeperbahn a kikötőváros első számú turisztikai látványosságának számít. Eredetileg kötélverők laktak itt. Mivel az utca egészen a kikötő közelében található, a tengerészek először itt néztek körül a földi javak (lásd alkohol és nők) után kiéhezve, és igényeiket igyekeztek egyre inkább kiszolgálni. Hamburg városának tanácsa aztán 1822-ben felvásárolta az összes földbirtokot, hogy majd kizárólag vendéglátósoknak adja tovább őket, így alakult ki a mai Reeperbahn, a világsajtó botrányrovatainak kedvenc témája, a Beatles első fellépéseinek egyik helyszíne, külföldiek kötelező sétakörútja, egybekötve azzal a reménnyel, hogy hátha történik valami, amiről otthon lehet majd mesélni. Persze nem történik semmi – persze mesélnivaló ennek ellenére lesz.

A kikötő óriási, a Hamburger Sprotverein Európa egyik legjobb futballcsapata, a vasárnapi halpiac klassz látványosság („Nincs semmi, ami nincs a halpiacon”), Blankenese elővárosának luxusvillái káprázatosak, az egyetem munkatársai kollegiálisak, a Köhlbahn-híd az Elba alatt futó alagúttal egyszeri csoda, a St.-Michels-Kirche tornya még mindig zöld és már messziről látni – mindennek ellenére értem Heine megosztott viszonyát „szenvedései szép bölcsőjéhez” (1816–1818 között eladói kiképzésben vett részt nagybátyja bankjában).

Hamburg valahogy nem felel meg már az én ízlésemnek. Akkor inkább Somberek. Nem a tisztességes Heine-szobra miatt. Ott minden olyan otthonos, olyan meghitt, olyan kiegyensúlyozott.

Olyan ungarndeutsch.

(1984)

Vágó Marianna fordításai

NÉMET HÁZ, BABARC/BAWAZ (KOVÁCS ATTILA FELVÉTELE)

Ludwig Fischer

Préda

1.

Az iskola padlóján ülő férfiak engedélyezték maguknak egy szusszanásnyi szünetet. Egy nagy kukoricahalmon ültek, az utcáról monoton zajok szűrődtek fel hozzájuk és egy-egy mocskos szerb káromkodás.

– Síri csend van az udvaron – szólalt meg Rudi egy idő után. Az udvarra néző kis nyílás mellett állt, és arcát a nap felé fordította. Fialat arcán apró bajusz, szemében elégedettség.

– A nap legszebb ajándéka!

– No, kérem szépen, elég volt a pihenésből, folytassuk csak a kukoricamorzsolást.

– Csak ne vigye túlzásba! – tiltakozott egy apró termetű férfi. Vörös hajú, szürke öltönyös.

– De kérem szépen – szólalt meg újra a rekedtes hang –, ezek az emberek ránk bízta ezt a munkát.

– Ön Mutschler úr, ha nem tévedek.

– Igen, kérem, Hannes Mutschler vagyok.

– Szép, engem meg Hänslernek hívnak, és nagybirtokos vagyok.

– Csak volt – mosolyodott el Rudi.

– Akkor hívhatom Hänslernak is, ha úgy tetszik. Mi, Mutschlernek, kérem szépen, mindig tudtuk, mi illik. És az emberek alatt meg azokat a partizánokat értettem, akik idehoztak minket az iskolába. És tényleg megbízta bennünk.

Hänslernak felállt, leporolta a szürke öltönyét, és odalépett Mutschlerhez.

– Ön valóban tisztességes ember, Mutschler úr.

Mutschler is felemelkedett. Kidüldöz szemek, széles arc, esetlen mosoly.

– Kérem szépen, Hänslernak úr, ezt a dolgot a tisztességgel igazán szépen tetszett mondani. – Megtörölte kék kötényében a kezét. – Ön biztosan megért engem, Hänslernak úr, ezek az emberek idehoztak minket erre a nyugalmas helyre, és azt gondolták, megbízhatnak bennünk. Egy sváb parasztember pedig mindig is tudta, hogy mi az a tisztesség.

– Csak ezek a legények nem.

– Kérem szépen.

Rudi megfordult:

– Ne olyan hangosan!

Hänslernak visszaült a kukoricahalomra.

– Berghof jó módú falu volt.

– Ismerős ön erre felé? – kérdezte Rudi elgondolkodva.

– Igen.

A férfi feje kicsi volt, fülei nagyok, szemei vizenyősek.

– Michelberger vagyok a szomszéd faluból.

– Messze van a magyar határ? – kérdezte Rudi egy kis idő múlva.

– Nincs épp messze, talán két kilométer lehet. Arra, a szőlőhegy mögött.

– Szóval a hegy mögött.

– Igen.

Az utcáról újra zajok és kiáltozás hallatszott.

– Mint a marhákat, úgy terelik az embereket odakinn.

– Mi meg, akár a kutyák, csak lessük a parancsait, és vakon teljesítjük őket, mintha birkák lennénk. Micsoda egy rohadt birkanyáj!

Rudi újra lenézett az udvarra. Bar-na szemében harag és düh égett. Hänslér odalépett hozzá.

– Nem szabad így beszélni, fiatal-ember, különösen, ha valaki olyan fia-tal még, mint maga.

– Fiatal, fiatal, mi köze ennek a fiatalsághoz? Én frontkatona voltam, méghozzá három évig. A keleti fron-ton.

– Kérem szépen, Rudi! Hiszen Hänslér úr nem úgy értette.

– Mint a marhákat a vágóhídra, úgy hajtanak ezreket a gakowói halál-táborba. Mert velünk bármit meg lehet csinálni.

– Tudja, fiatalember...

– Rudinak szólítson, ha megkér-hetem!

– Köszönöm! Tudja, én Párizsban tanultam az egyetemen. A filozófia doktora vagyok.

– Tehát maga orvos?

– Nem, Michelberger. Nem vagyok orvos. A családi birtokot kellett gon-doznom. Kilencszáz hold a Drau men-tén.

Rudi lenézett az iskolaudvarra.

– Már rég el kellett volna menekül-nie, Hänslér úr!

– És itt hagyni mindent, ahogy van? Kell hogy legyen még kiút.

– Hänslér úrnak igaza van. Csak nem fogunk mindent ezeknek a va-daknak hátrahagyni?

– Mennyi földje volt, Michelber-ger?

– Nem sok, de az legalább az enyém volt. Három hold. És ha úgy adódott, borbélyként is dolgoztam.

– Minden borbély ilyen keszeg?

– Ha ezek a fickók megneszelik, hogy maga, Hänslér úr, nagybirtokos volt, és ráadásul a filozófia doktora, akkor az ég legyen irgalmas önhöz.

– A szemüvegemet már szétapos-ta az egyik.

– Szerencséje volt, hogy a szem-üvegével beírta.

– Kérem szépen, ha a partizán-jaink visszajönnek, itt vérfürdő lesz.

– Odébb van az még.

– Ezzel meg mit akart, Michelber-ger?

– A közelben van egy pálinkaégető

– suttogta Michelberger fontoskodva.

– Akkor bizonyosan mind ott ül-nek.

– A berghofi parasztok nagyon jó-módúak voltak. Szép falu, nagy pa-rasztházakkal. Öröm volt nézni, ami-kor a berghofiak menete megjelent a zarándokhelyen. Az a szép, színes népviselet, meg az a berghofi rezes-banda!

– És mi maradt ebből az életből? Mindent széthordtak, tönkretettek, el-pusztítottak. Már csak az imaköny-veink maradtak nekünk. Német ima-könyvek, az anyáink és nagymamáink imakönyvei.

– Ki kell várnunk.

– És mégis mire várjunk, mondja?

– A türelem rózsát terem.

– Kérem szépen, mi vissza fogjuk szerezni, ami nekünk jár.

– Visszaszerezni?

– Ahogy mondom.

– Tehát itt mindannyian azt gon-dolják, hogy visszaszolgáltatók a há-zainkat és a földjeinket? Komolyan ezt képzelik? Még maga is, Hänslér úr?

– Nincs más választásunk.

– Emberek! Hát nincs arról fogal-muk, hogy micsoda rémtetteket vittek ezek végbe a Bácskában? Sváb lányo-kat és fiatalasszonyokat gyűjtöttek be az undorító orgiáikhoz, letépték róluk a ruhát, megerőszakolták őket, aztán meg halomra ölték szerencsétleneket. A vadállatok.

– Nem igaz!

– De igen, ha mondom!

– Ez lehetetlen!

– És senki sem mondta nekik, hogy hagyjanak békét nekünk. Prédának dobtak oda minket ezeknek a bűnözőknek.

– Komolyan mondd, Rudi?

Mutschler hangja érdesen csengett, mint a kutyaugatás. A nyíláshoz ment. Némán állt, azután megint hallották a rekedt hangját:

– Hänslér úr, hiszen maga doktor, tényleg ilyen rosszul áll a szénánk?

– Attól tartok, valóban.

Rudi lenézett az udvarra:

– A menekülés az egyetlen lehetőségünk, hogy kikerüljünk ebből a pokolból. Ha a magyar határnál is megerősítik az őrizetet, akkor teljesen ki vagyunk szolgáltatva nekik. A dombok mögött két kilométerre már ott húzódik a határ.

– Talán közelebb is. Talán – szólalt meg Michelberger félhangosan.

Az utcáról újra hangfoszlányok hallatszottak, kétségbeesett kiáltások, szerb káromkodások.

– Minden rendben lesz.

– Azt gondolja, Hänslér úr?

– Az ember nem mehet csak úgy ide-oda. Ki kell várni a megfelelő időt.

– Közben meg bezárul a határ – jegyezte meg Rudi lemondóan.

2.

A napsugarak már elérték a kukoricahalmot. A kukoricaszemek sárgán világitottak az iskola sötét padlóján.

– Ha megjönnek az urak, láthatják, hogy dolgoztunk.

– Amíg ők a pálinkájukat iszogatták.

– Maga mindenre gondol, Mutschler.

– Úgy véli, Hänslér úr?

– A munkásnadrág, a régi kalap, a kék kötény.

– Hiszen tudhatja azt az ember, hogy nem nászútra hívtak ide minket. Különböleg meg sok bosszúságot fog még okozni magának az öltönye. Bántja a szemüket, ha valami nemeesebb dolog kerül eléjük.

Rudi odaugrott a nyíláshoz:

– Csend, maradjatok csendben!

Michelberger remegő hangon kérdezte:

– Baj van?

– Csendet, partizánok, öten.

– Öten?

– Csend!

A röhögésük, ordításuk, kurjongatásaik felhallatszottak hozzájuk. Az egyikük rázendített egy partizándalra.

– Van náluk fegyver?

– Igen, géppisztolyok.

– Az ördög vigye el, mit akarhatnak?

– Figyeljete csak, mindjárt megtudjuk!

Mindannyian odagyűltek a nyílás köré.

– Nem is sejtik, hogy figyelik őket.

– Ezek biztosan nem.

– Jól eláztak.

– El bizony.

– Hallotta ezt, Hänslér úr? Kérem szépen, ezek a rohadt disznók lányokat akarnak megerőszakolni a táborból.

– Édes Istenem!

– Nézzétek, nézzétek!

A partizánok örömben úgy ugrottak körbe-körbe az udvaron, mint az izgatott kecskebakok. A géppisztolyokat és a kézigránátokat letették a szederfa alá, majd melléjük a zubbonyaik, sapkáikat és nadrágjaikat. Egyikük már anyaszült meztelen volt.

– Gledajte, ovamo gledajte! (Ide, nézzetek csak ide!)

– Kérem szépen, én ezt a pucért a két kezemmel fojtom meg!

Mutschler kinyújtotta hatalmas, durva kezeit:

– Egy roppantás, és az a fickó nem ugrál többet!

– Egyértelmű, hogy mi készül itt – szólalt meg Rudi csendesen.

– Kérem szépen, a pucér az enyém.

– Segítsenek nekünk, Hänslér úr és Michelberger! Meg kell próbálnunk.

– Rudi, elbánok én kettővel is, a pucérral meg azzal a szakállal.

– Ez már valami. Talán katona volt, Mutschler?

– Igen.

– Hol?

– A magyaroknál. A páncéltörőknél.

– Hänslér úr?

– Még az első háborúban, hadnagyként.

– Michelberger?

– Alkalmatlan. De széles körű tapasztalatokkal rendelkezem, ami a kocsmai verekedéseket illeti.

– Rendben, az is valami. Akkor, mindannyian benne vannak?

Csend. Csak a tekintetek villannak össze szomorúan.

– Természetesen csak akkor, ha már idehozták a lányokat – mondta Hänslér úr.

– Rendben. És még valamit. Ha most beleavatkozunk, a Magyarországra való menekülés marad az egyetlen lehetőségünk.

– Tudom. Ha majd értesülnek róla, hogy már árkon-bokron túl vagyunk, ők is meg fogják próbálni.

– Az öreganyám biztosan, az már most is jönne.

– Hänslér úr?

– Ez gyors döntés volt, akár még balul is elsülhet valami.

– Ahogy mondja. De tehetnénk mást ebben a nyomorúságos helyzetben?

– Jól van, rendben.

– Úgy látom, azok az alakok még nem sejtik, hogy itt vagyunk.

– A pucér az enyém. Az még megkapja tőlem a magáét. De nem arra a tulok fejére, hanem a hájas valagára!

– Nos, akkor hallgassanak ide! Amikor kihozzák a nőket az udvarra, biztosan zűrzavar lesz egy ideig. A fickók valószínűleg már előre kitervelték az egészset. Az új főépület az utcára néz. Így az udvar teljesen körbe van véve, ezért már csak a kijáratot kell lezárniuk. A lányok biztosan nagy ribilliót csapnak, és ekkor mi lelopózunk a lépcsőn. Alatta láttam néhány furkósbotot, mindenki vesz magának egyet, kivárjuk, amíg az udvaron minden a feje tetejére áll, és ekkor lecsapunk rájuk. De ne üssenek agyon senkit, csak tegyék ártalmatlanná őket. Mértékkel és céltudatosan. Ezután megkötözzük az urak kezét és lábát, és szépen elvermeljük őket a pincében. Felvesszük a zubbonyait és sapkáikat, és a lányokkal együtt a magyar határ felé vesszük az irányt. Hiszen mindannyian beszélnek szerbül.

– Hát persze!

– Jól van. Mutschler! Magáé a pucér meg a szakállas pofa.

– Rendben!

– Én a vörös fickót és azt a cingárt veszem célba, és akkor már csak a lóclábu marad.

– Azt meg majd én fogom a kocsmai verekedés rejtelseibe beavatni – nevetett fel Michelberger fanyarul.

– Rendben. Hänslér úr, maga meg azonnal a szederfához rohan és megragad egy géppisztolyt.

– Soha nem volt még ilyesmi a kezemben.

– Nem baj, nem is akarunk löni, csak távol tartani őket a fegyverektől.

– Te jó Isten!

– Tíz lány.

– Nem, az nem lehet!

– Nézzetek már oda, az ott a Fini, a Waldmann Fini a mi falunkból!

- Ne olyan hangosan, Mutschler!
- Fini aztán rendesen beleköp majd a levesükbe, olyat még nem pipáltak!
- Talán a többiek is bátorságra kapnak tőle.
- Istenem!
- A pucér magához inti Finit.
- Na, az mindjárt megnézheti magát!

A pucér alak vad kurjongatásokkal közeledett a lány felé:

- Lepa svabica! Vide, sta te ceka! (Te, te szépséges sváb leány, ide nézz, mi vár rád!)

Át akarta ölelni, de Fini az izzadt arcába köpött, majd lekevert neki egy hatalmas pofont. Ezután akkorát rúgott bele, hogy a férfi jajgatva esett hátra a fűre. Rudi megfordult:

- Most mi következünk.

A partizánokat egy csapásra elintézték. Mutschler csattanósat sózott a pucér férfi fenekére:

- Te rohadék! - majd a bottal fejbe vágta, mire a férfi abbahagyta a jajgatást.

- Lányok, gyertek ide, most már nem kell félnetek. Rudi vagyok a táborból.

- Hiszen ez a Mutschler bácsi!

- Jól van, elég már, nem babra megy itt a játék. Csak hogy tudjátok, ezeknek a fickóknak nem történt baja, csak elájultak. Megkötözzük őket, kipeckeljük a szájukat, aztán meztelenül bezárjuk őket a pincébe, a ruháikat meg a kútba hajítjuk. Nekünk Magyarországra kell menekülnünk, más lehetőségünk nincs. A fegyvereiket magunkkal visszük, csak megsegítsen minket a Jóisten, és sikerüljön átjutnunk a határon! Ha feltartóztatnának minket, mi négyen partizánok vagyunk, Mutschler bácsi pedig már nem bácsi, hanem egy szigorú őr, aki a táborból munkára viszi az embereket a szőlőbe. Érthető?

3.

Michelberger és Hänslér vezették ki a kis csapatot mellékutcákon keresztül Berghofból. Elhagyatott házak, bevert ablakok, kitört ajtók az udvarokon, magas fű, gaz. Itt-ott egy macska iszkolt el mellettük, sovány kutyák követték őket a távolból, soványak és halálra rémültek. Még mindig keresték a gazdáikat.

Rudi és Mutschler mentek hátul. Partizánsapkák piros csillaggal, géppisztolyok, kézigránatok. Mutschler néha lármázott egy kicsit:

- Hajde, Hajde! Nemoj spavat! Brze! (Gyerünk, gyorsabban, nem alszunk!)

Néha durva szerb káromkodásokat kiáltott a lányok felé. Michelberger emlékezett még egy elhagyatott dombságra, ahol már régóta nem voltak szőlőültetvények, se gyümölcsfák, csak fű, bokrok és cserjék, göcsörtös fák, tövisrózsák, mezei virágok, sziklás talaj. Csend.

- Igaza volt, Michelberger. Nézzétek, lányok, az ott lent már a határ. Talán két kilométer. De nappal nem próbálhatjuk meg, túl kockázatos lenne. A határ átszeli a mezőt, már messziről észrevennének minket. Várnunk kell estig. Ha délutánig nem találunk meg minket, akkor át fogunk jutni. Nézzétek csak, ott a ködös távolban, azok már magyar falvak.

A lányok csüggedten néztek a szürkés-kék messzeségbe.

- És ha még itt ránk találnak?

- Akkor? Hát igen, akkor majd meglátjuk.

A nap melegen sütött. A tarka mezei virágok illata csenddé változott. Úgy tűnt, végtelen béke honol a tájon. Azután a meleg szellő harangszót hozott feléjük.

- Dél van.
- Igen.
- Estére talán már ott leszünk, ahol harangoznak.
- Talán.
- Nem kellene imádkoznunk? Szép lenne.
- De, imádkozzunk.

Felálltak. A férfiak letették fegyvereiket a fűbe. És ekkor felcsendült egy bizalommal, alázattal és könyörgéssel teli női hang:

– Az Úr angyala köszönté Szűz Máriát, és ő méhébe fogadá a Szentlélektől szent Fiát. Üdvözlégy Mária... Íme, az Úr szolgálóleánya, legyen nekem a te igéd szerint. Üdvözlégy Mária...

Csend. Itt-ott halk sírás, könnyek a szemekben.

– Legyen meg a Te akaratod – szólalt meg egy kis idő után Mutschler. Később Hänslér úr odaült Rudihoz.

– Mutasd már meg nekem, hogy kell ezzel a fegyverrel bánni. Az első háborúban mi még nem használtunk ilyesmit.

– Csak akkor lövünk, ha amazok tüzet nyitottak ránk.

– Tudom.

– Ilyen hosszú délutánt én még nem értem – állapította meg Michelberger később.

– Én sem.

– Majd lesz valahogy – mondta Hänslér úr.

Minden csendes volt. Csak a lágy szellő zizegett a fák ágait.

Az árnyékok lassacskán egyre hosszabbak, elmosódottabbak lettek.

Az első lövés úgy hangzott, mint egy kőkemény ütés.

– Földre! Mindenki feküdjön a földre! És ne lőjete! Lentről jönnek. – Rudi felállt: – Nemojte pucati! Ne pucajte! (Ne lőjenek!) – A golyók élesen süvítettek el mellettük.

– Engedjük kicsit közelebb őket. Lányok, maradjatok a földön!

Nem kellett soká várniuk. Nemsokára már a közelből ropogtak, durrogtak a fegyverek. Mutschler géppisztolya tompán puffogott. Egyik lövés a másik után. Öt-hat támadót szaggatott, tépett szét. Nemsokára már Rudi fegyvere is ott ropogott mellette. Férfiak rogytak össze, néhányan eldobálták a fegyvereiket is, mások rázuhantak a puskáikra.

– Majko! Majko! (Anyám!)

– Ne hagyjátok abba, ha minden összejön, megmenekülünk. Hänslér urat eltalálták.

– Monikát is.

– Ne adjátok fel! Visszaverjük őket!

– Azt mondog?

– Michelberger! Kitartás!

– Jól van már.

Füst és a puskapor édeskés szaga. Csend.

– Csapdába akarnak csalni minket.

– Gondolod?

A második támadás két hosszú óra után érte őket. Minden oldalról dörögtek, ropogtak, durrogtak a fegyverek. Kézigránátok roppentek a magasba. Segélykiáltások, jajveszékelés. Estére aztán újra csend lett. Könnyű szellő hozott friss, hegyi levegőt a bokrok, cserjék, mezők fölé. A tücskök altatódalokat ciripeltek, majd az esti harangszó hallatszott a közeli magyar falvak felől. A négy férfi és a tíz lány nem hallotta már a harangok hívó szavát. Holtan heverték a nedves fűben. Néha felhangzott egy magányos éji madár éneke, messze szállva az éjszakában.

Fenn, a magasban remegtek a csillagok, a csillagok a hűvös éjszakában.

Müller Réka fordítása

Franz Sziebert

A völgy, ahonnan eltűntek a rétek és a vízimalmok

Az elmúlt hatvan évben szinte a felismerhetetlenségig megváltozott vidékünk látképe. Falvaink szinte kivétel nélkül völgyekben fekszenek. Vajon mi lehetett az oka, hogy a letelepedésükkor őseink elsősorban völgyeket választottak lakóhelyül? Talán csak a jeges téli viharok elől kerestek védelmet, vagy más okok is voltak? Valószínűleg nagyban hozzájárult a völgybeli települések létrejöttéhez a víz is, ami központi szerepet játszott az emberek életében.

A falunkban egyesülnek Nimmesch, Sier, valamint Seweng vizei, és a falu végén a schombergi dűlő egy patakja is beletorkollik a Csele-patakba. Tavasszal, a hirtelen hóolvadás után, gyakran az egész völgyet ellepte a víz. Emiatt falunk két-három napra kettészakadt, és az iskolások legnagyobb örömére ilyenkor nem volt tanítás. Néhány vakmerőbb legény egy fateknőben megpróbált átevíckélni a túlsó partra. A próbálkozást nem mindig koronázta siker, és az ilyen kényszerű fürdőzéseket mindig a nézősereg gúnyos nevetése kísérte, hiszen a víz nem volt olyan mély, hogy bárkinek az élete forgott volna kockán. Az áradás után hihetetlen rövid idő alatt zöldbe borult a mező. A patak szélvédett partján megjelentek a violák, és tudtuk azt is, hogy a sóskát hol találjuk. Hiszen az iskolaépület is a Csele-patak partján állt. A szünetekben a réten játszottunk. Milyen jó is volt mezítláb szaladgálni a selymes fűvön! Gyakran szedtünk mezei virágokat is, és bevittük a tanterembe. Néha titokban békát is elrejtettünk egy osztálytársunk zsebében, aki aztán behozta magával a terembe. És minthogy a béka ottlétére kiszabadulása után fény derült, a tettesek kilétét viszont nem sikerült felfedni, mindannyiunknak le kellett írnia százsor: „A szünetben minden tanuló rendesen viselkedik.” Rengeteg forrás táplálta a patakot. Igazi felüdülés volt a kis forrás csobogó, kristálytisza vizéből kortyolni egyet.

Mivel a rét teljesen körülölelte falunkat, szinte minden ott lakó állattenyésztéssel foglalkozott. Még a legtöbb napszámosnak is volt egy saját tehene az istállóban. Azt szokták mondani: „A tehened a mindennapi kenyered.” Régóta szokás volt, hogy a második kaszálás után minden falusi kihajthatta az állatait a rétre. Így augusztus elején mindenki a kaszálón legeltette az állatokat. A patak partjára fűzfákat ültettek, és telente kosarakat és más egyéb háztartási kellékeket fontak a fűzfavesszőkből. Mivel a patak mentén mindenfelé cserjék és fák álltak, ezért a madarak, az ökörszemtől a gólyáig, mind remek helyet találtak itt maguknak. A fácánkakasok, három-négy fácányúkkal is a nyomukban, peckesen vonultak a bokrok között táplálékot keresve, és gyakran láttuk őket nagy zajt csapva felröppenni, akár néhány száz méter magasba is. A pacsirták és a fülemülék egymással versengve daloltak. A kakukk is hangosan kiáltotta a nevét, ha sikerült neki leraknia a tojását egy idegen fészekbe. A malompatak vizén büszkén úszkáltak a vadkacsák a kiskacsáikkal. Igen, a bokrok és fák a patakparton rengeteg madárfajnak biztosítottak otthont: igazi madárparadicsom volt ez.

A Csele-patak a forrásától a Dunába ömléséig 21 vízimalmot működtetett. Az épületek közelében magas, karcsú jegenyék csoportosultak. A malomhoz vezető utat sok helyen szegélyezték lucfenyősorok. A háztetőkön számtalan galamb ült, az udvarokon rengeteg kacsát lehetett látni. A természet maga gondoskodott róluk, mert kora tavasztól késő őszig nem kellett etetni a szárnyasokat.

A vízimalmok lisztje kiváló minőségű volt. Minden molnár a legjobbat akarta nyújtani a vevőinek. Néhány molnárfeleség például különleges virágokat ültetett a kertbe, amiből a vásárlók is kaptak egy-egy csokorral. A molnár pedig gyakran hozott fel a pincéből egy üveg bort, és koccintott egyet a kuncsafttal. Mi, gyerekek, leginkább azoknál a molnároknál szerettük becserélni a lisztet, ahol a gyümölcsösben pávák sétálgattak, és színpompás pávatollat és gyümölcsöt kaptunk ajándékba. A legtöbb molnár a szegényebb embereknek aratás előtt előlegbe adott egy kis lisztet, amiért aztán aratás után búzát vittek neki cserébe, vagy az eliszaposodott patakmeder kitisztításával egyenlítették ki adósságukat. Bizony, a vevőkkel udvariasan kellett bánni és mindenféle praktikákkal odacsalogatni őket.

Szinte minden molnár jómódban élt. Az istállóikban a falu legjobb és legsebbe tehenei álltak. Szabadságuk viszont soha nem volt. A víz minden áldott nap, vásár- és ünnepnapokon is éjjel-nappal forgatta a malomkereket. A családnak mindig szolgálatban kellett lennie. Egy a temetőnkben található sírkő is bizonyítja, hogy a molnár korábban a falu köztisztviselője volt. Alig találni amúgy olyan sírkövet, amin rajta lenne az elhunyt foglalkozása. A temetőnkben van egy régi sírkő egy malomkerékkel és a következő felirattal:

Itt nyugszik
Michael Mans
Getschingeni molnár
Meghalt 1808-ban, élt 64 évet

Korábban rendszerint a legidősebb fiú örökölte a malmot, aki kitanulta az apa mesterségét. Ha véletlenül csak lányok voltak a családban, akkor az volt a szokás, hogy az egyik vagy a másik lány hozzáment egy dolgos, megbízható molnárinashoz. Csak nagy ritkán fordult elő, hogy eladtak vagy bérbe adtak egy malmot.

A tavasz megérkezett. Visszatértek gólyáink a faluba. Mivel nincsenek már jegenyék a patak partján, ezért a templomtéri villanyoszlopra rakják a fészküket. A vízimalmokat szétszedték és lerombolták. Itt-ott még ma is áll egy lepusztult rom a virágzó múlt tanújaként. A fákat kivágták, az egykor oly gazdag madárvilágnak mára nyoma sincs. A források, melyekből régen kristálytisza víz zubogott, mára eliszaposodtak, kiszáradtak. A zöld mezőkből szinte semmi sem maradt. Igen, a völgyünkben mind odalettek a rétek és a vízimalmok. Az egykori táj, amit otthonunknak hívtunk, már nincs többé.

Müller Réka fordítása

Stefan Valentin

Jelentés

Kedves honfitársaim! Az elmúlt tíz évben hatalmas előrelépéseket tettünk az igazi demokrácia útján. Hazánk polgárai szabadon kifejthetik véleményüket, s ha mégsem, akkor legalább szabadon gondolkozhatnak. Azonban ezt nem kell túl gyakran tegyék, mivel mindig megmondjuk, hogy mire szabad gondolniuk. Szabadon gyülekezhetnek, ha a megmozdulás előtt a résztvevők számát, a fő- és alszervezők nevét, a rendezvény céljait és menetét, és végül a demonstráció pontos útvonalát az illetékes rendőri szervnél bejelentették. A megmozdulás létrejöhet, ha a demonstrálók kijelentik, nem okoznak botrányt, és hogy nem sértik emberi jogaikban és érzéseikben azokat a személyeket, akik ellen tiltakoznak. Ezek a játékszabályok azt szolgálják, hogy a deviáns elemek és az elégedetlenek ne háborgassák erős demokráciánkat, és hogy társadalmunk békés polgárai egy életen át élvezhessék az euro-szociális, kapitalista-humanista rendszer ideális feltételeit.

Kedves honfitársaim! Gazdaságunk erős. Dinamikusan fejlődik. Új munkahelyeket teremtettünk, és a béreket az infláció mértékével megemeltük. A munkások nem panaszkodnak az életszínvonaluk miatt, hiszen örülnek, hogy egyáltalán dolgozhatnak. A családok pénzügyi helyzete még sohasem volt ennyire jó az elmúlt évezredben. Legjobb tudásunkkal harcolunk az elszegényedés ellen. Ha ennek ellenére szegény embereket látni az utcán, akkor az az előző kormánynak köszönhető. Kedves honfitársaim, nyugodt lelkiismerettel megállapíthatom, hogy egy virágzó, szabad és optimista országban élünk, mely büszke lehet az eredményeire. A demokrácia intézményei kitűnően működnek, és... Jó napot, doktor úr!... Éppen letörölgettem a szekrényeket... Igenis, doktor úr, ebben a pillanatban leszálok az asztalról... Köszönöm, jól vagyok. Hogyan? A politika? Na neeeem, már egyáltalán nem érdekel... Viszontlátásra, doktor úr!

Önéletrajz

A történelem hajnalán születtem. Anyámat Boldogságnak, apámat Értelemnek hívták. Foglalkozásuk szerint eszményképek.

Harcban és békében telt a gyermekkorom, s közben kemény nevelésben részesültem, s az a cél kellett lebegjen a szemem előtt, hogy mindig több legyek, mint ami ténylegesen voltam. Saját személyiségem soha nem teljesedhetett ki, egyből teljes emberré kellett válnom.

Általános iskolába az ókori Rómában jártam. Mindenben hittem, amit az istenek felkínáltak. Részt vettem a különféle versenyeken, amelyeken bizonyíthatam, hogy képes vagyok az egész világot meghódítani. Ezután sötét

évszázadok következtek. Magamba zárkóztam, s az egyetlen igazság keresésének szenteltem minden időmet. A gimnáziumi éveimet az Aquinói Szent Tamás Skolasztikus Magániskolában töltöttem Bolognában, és ott is érettségiztem. Az érettségi után bevonultam a spanyol hadseregbe, s megszálltam az egész világot, s rengeteg népet megsemmisítettem. Elvesztettem Istent.

Miután kitelt a katonai szolgálati időm, beiratkoztam a königsbergi egyetemre, ahol Immanuel Kant professzor rávezetett a kérdezés tudományára. Szakdolgozatomat a felvilágosodásból írtam. Az embertudományok doktora lettem. Első munkahelyem a párizsi Forradalom Kft. volt, ahol a kísérleti osztály vezetője lettem. Több paradigmaváltást is levezényeltem, mint például az átmenetet diktatórikus monarchiából demokratikus anarchiába, és anarchikus monarchiából demokratikus diktatúrába.

Eközben megnősültem, első feleségemet Vénusznak hívták, egy évszázadot éltünk együtt. Nem született gyerekünk. A válás után munkahelyet is váltottam. Politikai vállalkozóként szélsőséges pártokat alapítottam, s vitában álltam az egész világgal. Egy súlyos összeomlás után a müncheni keresztény-szociális kórházba kerültem. Ott ismertem meg második, jelenlegi feleségemet, Harmóniát, aki nővérként dolgozott ott. Felépülésem után összeházasodtunk, s anyámat, a Boldogságot is magunkhoz vettük. Két gyerekünk született: Optimizmus és Szeretet. Nagyon tehetségesek, és csak a jó tulajdonságainkat örökölték. Büszke vagyok rájuk. Az egész világot felvirágoztatják majd. Ebben a hitben várom életem pozitív folytatását. Baráti üdvözléssel:

Én

Vincze Ferenc fordításai

Háromszor szent

Kezemet kezén pihentetem. Az érintés gyermekkori emlékeket hív életre bennem: a tojáslevest, mellyel mindig telemerte az egyszerű porcelántányért, hogy mi, unokái még véletlenül se haljunk éhen; a kapros tökfőzeléket, amit soha nem akartam megenni, függetlenül attól, mennyire egészséges volt; a fejedelmi krumplis gombócokat, melyek a tökfőzelékekkel ellentétben nagyon gyorsan elfogytak; s végül virágait, melyeknek nem kegyelmeztünk focizás közben. Ám ő soha nem adta fel reménytelen harcát a rózsákért, tulipánokért, jácintokért és a kert szépségéért.

Most már az örökkévalóságért vív csatát. Mindig az életért élt: férjéért, a hat gyermekért, értünk és Istenért. Szeretete Szentírásom lett.

Nem hallhattunk tőle sirámokat Papa hirtelen és korai halála után sem. Nagypámából sajnos csak a temetőben található sírkövet ismerhettem és legendás jóságát anyám szemében. Mami elfogadta Isten kezéből a személyes tragédiákat, nem akart más sorsot magának, mint amit hordoznia kellett.

Látom beesett arcát és csodálom erejét, mely az örök életről győz meg. Lélegzetvétele húsvéti himnuszom, elgyötört testéből pedig emberi nemesség

árad. Szeméből nem öregséget és gyengeséget olvasok ki, hanem az akaratot, mely a világot teremtette. Megcsókolom homlokát. Beszélni nem tud már, mozdulatlanul fekszik betegágyában, de belül tudja, hogy megértettem hőstettét, a halál felett aratott győzelmet.

Amikor szembesülünk az elmúlás gondolatával, elcsendesülünk. A vég, amit mindenkinek át kell élnie, felfoghatatlan éppúgy, mint a végtelen. Tudunk a halálról, de mégis... Együtt élünk a mulandósággal, beletörődni azonban soha nem akarunk. Szeretjük az életet és hiszünk a folytatásban. A halál nem egyéb, mint az „Én” alávetése a világ törvényének abban a titkos reményben, hogy attól a pillanattól kezdve, amint szívünk megszűnik dobogni, valaki gondoskodik rólunk.

Családunk szentjeit nem pompás templomokban, hanem tudatunkban tiszteljük. Mami utat mutat Istenhez, ő a boldog asszony, aki összeköti a jelenvalót a túlvilággal. Nemsokára Jákob létrájára lép és egyesül a Legszentebbel, akit énekében és imáiban annyiszor megszólított a szentmisén. Gyöngye teste oltár lesz, melyen lelke lelkemmel együtt változik át és nyílik meg Isten előtt. Nagymamám szenvedése az én katekizmusom. Nem hal meg, csak elköltözik egy másik életállapotba, mely lényének jobban megfelel.

A szerző fordítása

LIPTÓD/LITOWR (AMBACH MÓNIKA FELVÉTELE)

Stefan Valentin

Nemzeti gyónás

Uram, most megvalljuk bűneinket:
gyűlöltük embertársainkat,
nem értettük meg azokat,
kik nem a mi nyelvünket beszélik,
irigyek voltunk más népek gazdagságára,
melyből mi is részesülhettünk volna,
ha készek lettünk volna a tanulásra,
ártatlanokkal erőszakoskodtunk,
önzésünkben pedig
csak a saját fájdalmunkat éreztük.

Uram, mi is sokat szenvedtünk
történelmünk során,
s mindent elvesztettünk,
mi egykoron miénk volt.
Adj erőt, hogy
mindenkivel összefoghassunk,
kik a bajban testvéreink lettek.

Uram, jóvá akarjuk tenni bűneinket,
paradicsomi kertedet pedig,
amit hátrahagytak nekünk,
ápoljuk, szebbé tesszük, s végül
utódainknak adjuk át.

Uram, segítséged nélkül
száraz levelek vagyunk csupán,
lehullva az örök élet fájáról.
Maradj velünk
közös otthonunkban,
óvjon bennünket
atyai bölcsességed
most és mindörökké. Amen.

A szerző fordítása

Robert Hecker

Virtuális nemzetközösség

Nekünk az emlékek maradtak. Azokhoz viszont
 körömszakadtáig ragaszkodunk
 titeket már rég szemünk elől
 tévesztettünk ti kinevettek minket
 „a régimódi kertitörpék” csak azért mert
 múltatokat – igaz, csak azt – ismerjük még
 csakhogy a hátba vágás nem
 kéznyújtás a felismerésre volna
 szükség a szív zsigereiből előtörőre
 hogy mi itt az Elbától keletre ugyanabból
 a gyökérből táplálkozunk mégha a gyümölcs
 sajátos ízű is... (!)

Megkövült vágyak

Igen, mi elértünk mindent, mit akartunk
 Rece-fice bumbumbum.
 A ház takaros, jól tejel jószágunk
 Rece-fice bumbumbum.
 Igen, a magyar is ezt irigyli,
 Dolgos életünk megsüvegli:
 Rece-fice bumbumbum.

És eközben semmit el nem veszítettünk!
 Rece-fice bumbumbum!
 Hogy tájszólássá silányult a nyelvünk?
 Rece-fice bumbumbum!
 És a földjeink egyre csak dagadnak,
 És egy gyerekkel egyben is maradnak:
 Rece-fice bumbumbum!

Végül légy hallható, erkölcsi tanulság:
 Rece-fice bumbumbum!
 A svábbál nekünk az egyetlen multság!
 Rece-fice bumbumbum!
 Svábsonka, fúvóska igazi műremek,
 Kit érdekelnek már a német gyökerek...
 Rece-fice bumbumbum?

Közép-európai rabszolgaság

A szabadságunktól szabadítottak meg.
Mi tudniillik nem a szerbet, románt,
magyart és svábot ismertük egymásban föl...
Hanem a szomszédot, ivócimborát és sógort.

A szabadságunktól szabadítottak meg.
Mi tudniillik a szomszédok, az
ivócimborák és rokonok közti veszekedéseket nem
nemzetiségi konfliktusokként éltük meg...

A szabadságunktól szabadítottak meg.
Mi tudniillik nem akartunk új határokat,
melyek aknamezők és szögesdrótok által
a szomszédtól, ivócimborától és sógortól óvnak...

A szabadságunktól szabadítottak meg.
Mi tudniillik már nem a szomszédot,
ivócimborát és sógort ismerjük egymásban föl,
hanem a szerbet, románt, magyart és svábot...

Leltár

A fát bizony derékba törték.
Mi, itt maradt írmag-törpék,
fellélegeztünk, és lásd, zöld kép
a táj megint bimbóival.

A nyelvünket majdnem elhagytuk.
De ott, hol álmunkban vártuk
az új hajtást, meg is találtuk,
és anyanyelvünk valóban él.

A gyümölcsök sokszor még zöldek.
Nem baj, hisz szívják a földet
nedveik, s kóstolni jönnek
abból az itt hazát lelők.

Hitvallás II

Uram a gyűlölet örvényiben
alámerülni oly könnyű dolog.
Hadd lássuk az embert,
ki hozzánk hasonlóan gyenge
s benne forog, ezért tomboló habjaiban
vergődve egyszer hozsannát, majd
„feszítsd meg!”-et kiált.

Té azt mondád: „Nem tudják, mit cselekszenek.”
Ezért a békülés nem érdem, csak becsület.

A barna tetem

Utcáinkon büszkén feszített.
Homlokán a barna villám izzott
a feszület megfordult a falon
szájából a halál szaga áradt.

Mi félénken összébb húzódtunk. Ő
azonban ránk rivallt: „Ti is németek
vagytok, nem igaz?” „Persze!” harsant az
üdvrialgás: „Heil Hitler!” de a Volks-
bundon kívül, otthon már így szólt: „a gaz”.

Mi mindannyian – mint mindig – úgy szőrmentén
akartuk túlélni őt, de ő nem nyugodott
míg büszke ágyútötelékké válva
büszkén nem küzdöttünk
a pusztulásunkért.

Ő elérte célját. Hullaszag
terjedt a légben, és megfulladt
az oszlásnak induló, pusztá Föld... Mi,
akik még életben maradtunk, száját betömni
újat kezdeni hiába akartunk...
Hamarosan kitért:
Hullája megfojtotta
a mi jövőnket
is.

Robert Becker

Előzöm a percet

ereim karbonos véremet
nyomják mint sódert
geg ez is
talán ha átszakad
ragacsos forró barikád
ki leszek nyújtva én is
csöpp Leninként
szélágú mauzóleumban

Hétvége

lehetőség olvad le szádról
szavad sodrán elszárad a szó
és megalvad mosolyod is:
zihálásba botlik lélegzetünk

ellibben szemeidről
az esti pávaszem
nem marad már időnk
– neved torkomba szorul

szombatunk is napsárga péntek
örök hétköznapi-enyészet
kávét szagló reggel nálunk
vasárnapra nem lel

A szerző fordításai

Claus Klotz
Szilánkok

Azért, hogy diófa koporsóban temessenek, nem kell
 egész életedben karrier után futkosnod,
 akár tüstént meg is rendelheted az asztalosnál.

Tudjuk: a munkásoké a hatalom. Ám mivel
 épp dolgoznak, nem jut idejük arra, hogy gyakorolják.

Ha német vagy, akkor még az unokáidnak
 is háborús bűnösként kell világra jönniük.

S ha a főnök fingik egyet, akkor ne akard feltétlen
 beengedni a friss szeleket.

Csak ki dörzsölt, maradhat manapság őszinte.

A lovagi páncélba öltöztetett őszinteség nem egészen a
 legutolsó párizsi divat.

(1989)

Vajda Károly fordítása

Ómama dala

Aludj, aludj, gyermek,
 ki nem érted e nyelvet,
 német mesét mondát,
 kérdéseim sorját,
 aludj, gyermek, aludj.

Aludj, aludj, gyermek,
 hunyd le szépen szemed,
 nyelvem máris feledheted,
 szorgosan éld kis életed,
 aludj, gyermek, aludj.

Aludj, aludj, gyermek,
 éngem eltemetnek,
 s német szó és német monda,
 vélem együtt hull a porba,
 aludj, gyermek, aludj.

(1981)

Seregély Ágnes fordítása

Az ágacska

(Magyarországi német olvasókönyv à la Borchert)

Az ágacska letörött. A kertészen kívül nem látta senki más. Még vitték az erek a vért a sebhez. De az ágacska egyre csak aszott. És a kertész szomorúan nézte.

Amikor elhagytuk az őshazát, még nem volt hazánk. Csak falvak, városok és házak voltak. Kelet felé vonultunk és házaink falait építettük. Önszántunkból mentünk, mert hívtak. Később német fivéreinknek is lett hazája. Tűzzel-vassal. De az a haza már nem volt a miénk. Ám németek voltunk és tudtuk, hogyan őrizzük apáink nyelvét.

Eljött az ínség ideje. Katonákat küldtek ellenünk. Német nyelven szóltak, mint mi. Fegyvert fogtunk, és harcoltunk új házainkért. Együtt a magyarokkal, az ellenség ellen. Mi is megvívtunk hazánkért: a magyar földért.

Újra jött az ínség, újra jöttek a katonák. „Németek vagytok, hát legyetek egészen azok!” „Mit kell tennünk?” „Köszönjete: Heil Hitler!” És sokan közülünk üvöltve köszöntek. Újra Kelet ellen sorakoztunk.

Amikor a katonák és azok, akik velük üvöltöttek, ezer sebből vérezve vonultak vissza, azt parancsolták: „Gyertek velünk!” „Hová?”

„A mi hazánkba. Itt agyonvernek titeket.”

De tudtuk, hogy nincs nekik se hazájuk, se házuk.

Nekünk még volt.

Amikor a katonák és néhányan közülünk elyonultak, megint más katonák jöttek. Ők a Nyugat ellen sorakoztak. Utánuk idegenek érkeztek. Térkép volt kezükben. Piros tintával bejelölve rajtuk falvaink. Volt sírás, jajszékelés. Elszakítva anya a gyermektől, testvér a testvértől, leány a fiútól.

„De hát nem csináltunk semmit!”

„Németek vagytok” – hangzott a válasz. És soknak közülünk el kellett hagyni házat és hazát.

Múlt héten megkérdeztem egy szőke fiút az egyik falunk utcáján:

„Hogy hívnak?”

„Eichard István.”

„Német vagy?”

„Nem. Csak a nagyapám és nagyanyám azok.”

Letörött az ágacska. A kertészen kívül nem látta senki más. Az erek még hordták a vért a sebhez, de az ágacska egyre csak száradt. És a kertész szomorú volt.

(1984)

Vágó Marianna fordítása